

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Martina Nováková

Řízení ve věcech mladistvých

Diplomová práce

Olomouc, 2016

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Řízení ve věcech mladistvých vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 29. 6. 2016

.....

Martina Nováková

Seznam použitých zkratk

- **ZSM** - zákon č. 218/2013 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých předpisů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
- **TrZ** – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- **TrŘ** – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- **OSPOD** – Orgán sociálně-právní ochrany dětí
- **OČTR** – Orgány činné v trestním řízení

Obsah

Úvod.....	5
1 Historický exkurs, vymezení základních pojmů.....	8
1.1 Právní úprava a její vývoj.....	8
1.2 Vymezení základních pojmů.....	10
2 Zásady trestního řízení ve věcech mladistvých.....	12
3 Specifika přípravného řízení.....	17
3.1 Nutná obhajoba.....	17
3.2 Zadržení a vazba mladistvého	20
3.3 Vyšetření duševního stavu	22
4 Řízení před soudem pro mládež	24
4.1 Místní příslušnost	24
4.2 Veřejnost hlavního líčení a publikování informací o něm.....	26
5 Zvláštní způsoby řízení	28
5.1 Trestní příkaz, dohoda o vině a trestu.....	28
5.2 Odklony v řízení ve věcech mladistvých.....	30
5.2.1 Odstoupení od trestního stíhání.....	30
5.3 Analýza statistických údajů využívání odklonů.....	32
6 Aplikace zákona č. 218/2003 Sb. na postup OČTŘ – analýza spisu.....	36
6.1 Shrnutí skutkového stavu.....	37
6.2 Zahájení úkonů trestního řízení	37
6.3 Zahájení trestního stíhání.....	39
6.4 Obžaloba.....	40
6.5 Rozhodnutí soudu I. a II. stupně.....	41
6.6 Dovolání	45
Závěr.....	46
Seznam použitých zdrojů	50

Úvod

Řízení v trestních věcech mladistvých upravuje zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) v ust. § 36 - §88. Tato úprava je v poměru speciality k zákonu č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), takže v případě, že není v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže o řízení ve věcech mladistvých stanoveno jinak, užije se na řízení úprava uvedená v trestním řádu (§ 1 odst. 3 ZSM).

Vzhledem k tomu, že je mé téma na diplomovou práci poměrně široké, nelze rozebrat do detailu každé specifikum řízení. Proto jsem svoji práci zaměřila na ta podle mého názoru nejzajímavější ustanovení. V práci jsem se zabývala právní úpravou za účinnosti zákona o soudnictví ve věcech mládeže, především v současné době účinnou právní úpravou. Na určitých místech právní úpravu srovnávám s úpravou před některou z dílčích novel tohoto zákona a tím, zda považuji tyto novely za vhodné či nikoliv. Ačkoliv by v případě většího rozsahu práce nebylo jistě od věci komparovat naši právní úpravy s úpravami v jiných státech, věnovala jsem se pouze právní úpravě užívané na území České republiky.

Práci strukturuji do šesti kapitol, v první kapitole stručně shrnuji vývoj právní úpravy na našem území. Dle mého názoru je zdlouhavé popisování historie právní úpravy v mé diplomové práci zbytečné, neboť svoji práci zaměřuji především na v současné době účinnou právní úpravu. Přesto považuji za vhodné zmínit nejdůležitější body, které předcházely přijetí současné právní úpravy. Z toho důvodu jsem věnovala polovinu první kapitoly historickému pohledu na právní úpravu řízení ve věcech mladistvých, aby nevznikl dojem, že nikdy předtím žádná podobná právní úprava nebyla přijata. Věnuji se pouze nejdůležitějším milníkům, mým záměrem není podat komplexní pohled na vývoj právní úpravy, neboť ten bych stejně nebyla schopna podat z důvodu omezeného rozsahu a komplexnějšího zaměření práce. Druhou část první kapitoly tvoří vymezení základních pojmů. Vzhledem k tomu, že se jedná o téma procesní povahy, snahou je především shrnout, za jakých podmínek se řízení v trestních věcech mladistvých vede. Nezbytné podle mého názoru je ovšem to, abych alespoň stručně vymezila hmotněprávní pojem mladistvý.

Druhá kapitola se věnuje zásadám řízení ve věcech mladistvých. Cílem této kapitoly není vyjmenovat všechny zásady, které se uplatní v řízení ve věcech mladistvých, neboť jejich velká část je obsažena v obecné úpravě v trestním řádu. Zaměřuje se proto pouze na speciální zásady, které se týkají řízení ve věcech mladistvých, a je v ní stručně shrnuto, co je východiskem těchto odlišných zásad a z kterých mezinárodních dokumentů byla čerpána inspirace k jejich zakotvení

v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže. Na příkladech je v kapitole druhé také uvedeno, v kterých ustanoveních zákona se uplatňují.

Ve třetí kapitole uvádím v jednotlivých podkapitolách nejdůležitější specifika přípravného řízení, ke kterým je poměrně rozsáhlá judikatura (především nutná obhajoba a vazba).

Ve čtvrté kapitole jsem se zaměřila na řízení před soudem pro mládež. Ve společnosti bylo podle mého nejvíce diskutovaným tématem omezení publikování informací o řízení a omezená účast veřejnosti na hlavním líčení, proto tuto podkapitolu osobně považuji za nejzajímavější z celé kapitoly.

V páté kapitole se věnuji zvláštním způsobům řízení. Tyto způsoby řízení, které směřují k alternativnímu řešení trestních věcí, jsou využívány nejen u mladistvých pachatelů, ale též u pachatelů dospělých. Jediným zvláštním způsobem řízení, který nelze u dospělých pachatelů využít, je odstoupení od trestního stíhání. Aby celá kapitola nebyla založena pouze na teoretických úvahách, rozhodla jsem začlenit do ní také analýzu statistických údajů využívání zvláštních způsobů řízení, konkrétně odklonů v praxi soudů pro mládež a státních zástupců a také jsem se rozhodla zjistit, zda jsou po novele zákona o soudnictví ve věcech mládeže v řízení ve věcech mladistvých starších 18 let vydávány trestní příkazy.

Poslední kapitolou je kapitola šestá, a dalo by se říct, že je to kapitola, pro kterou jsem si téma diplomové práce zvolila. V této kapitole analyzuji dva spisy, které mi umožnilo prostudovat Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje, služba kriminální policie a vyšetřování, Odbor obecné kriminality – 1. oddělení, za což jsem velmi vděčná. Nejprve zde velmi stručně shrnuji skutkový stav a poté se věnuji nejdůležitějším procesním úkonům, které orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže učinily. Vzhledem k tomu, že je jednalo o propojené spisy trestní věci mladistvého a osoby mladší patnácti let, která sehrála v případě klíčovou roli, domnívám se, že zmínky o její účasti nelze vynechat. Přestože jsou trestní právo procesní a trestní právo hmotné vzájemně propojeny, lze v určitých případech teoretických úvah existenci druhého „ignorovat“ a věnovat se pouze procesnímu právu. Domnívám se ale, že v tomto případě to nebylo možné. Proto lze v této kapitole najít hmotněprávní zmínky. V případě nesprávné aplikace základních procesních zásad může v řízení dojít i k nesprávnému hmotněprávnímu výsledku, proto se domnívám, že je v takových případech v pořádku, pokud jsou tyto skutečnosti okrajově zmíněny.

Za výzkumnou část práce považuji nejen kapitolu šestou, ale též část kapitoly páté, kde se věnuji analýze statistických údajů. Hlavním cílem páté kapitoly bylo zjistit, zda jsou odklony v řízení ve věcech mladistvých využívány a v jaké míře, zda jsou využívány více v přípravném řízení, nebo v řízení před soudy pro mládež a zda je jejich využívání rovnoměrné, nebo je stejně

jako u dospělých pachatelů nejvíce využíváno podmíněné zastavení trestního stíhání. V šesté kapitole jsem se naopak zaměřila na analýzu postupu orgánů činných podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, zda byl jejich postup v souladu se zákonem, zda byla plně respektována speciální právní úprava a dodrženy nejen speciální, ale i obecné zásady řízení.

V diplomové práci jsem použila široké spektrum dostupných zdrojů, zejména monografie, komentáře, články z odborných časopisů, judikaturu a poznatky ze spisů, které mi umožnila pro účely sepsání diplomové práce prostudovat Policie ČR. Dále jsem využila statistické údaje dostupné na internetových stránkách a údaje, které mi byly poskytnuty na podkladě žádosti o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

V závěru diplomové práce se snažím dospět k syntéze faktů, které jsem analyzovala. Shrnuji v něm nejen své poznatky ke stavu *de lege lata*, ale i návrhy *de lege ferenda*, rozebírám informace získané z výzkumné části práce a hodnotím právní úpravu řízení ve věcech mladistvých.

1 Historický exkurs, vymezení základních pojmů

1.1 Právní úprava a její vývoj

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je účinný od 1. 1. 2004 a upravuje specifickou oblast pachatelů protiprávních činů – dopadá na pachatele mladší 18 let. Tento zákon je v poměru speciality k zákonu č. 40/2009 Sb., trestnímu zákoníku, k zákonu č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), k zákonu č. 99/1963 Sb., občanskému soudnímu řádu, k zákonu č. 89/2012 Sb., občanskému zákoníku a k zákonu č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.¹ Poměr speciality vyjadřuje v ust. § 1 odst. 3: „Pokud tento zákon nestanoví jinak, užije se na toho, kdo v době spáchání činu nepřekročil osmnáctý rok věku, obecných právních předpisů.“

Z historického pohledu nejde o novou právní úpravu. „První zákon o soudnictví nad mládeží byl na našem území přijat v roce 1928 po rozpadu Rakouska-Uherska“². Zvláštní úprava byla provedena zákonem č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží. Zákon upravoval jak hmotněprávní, tak procesněprávní problematiku a nově došlo k vymezení účelu trestního řízení u mladistvých. Zákonem byla vytvořena organizace specializovaných trestních soudů mládeže tak, že u krajských soudů byl zřízen zvláštní senát mládeže, u okresních byli ustanoveni soudci mládeže. Trestní proces byl upraven trestním řádem, zákon o soudnictví nad mládeží však obsahoval řadu speciálních ustanovení, která směřovala ke zjednodušení řízení tak, aby byl zajištěn výchovný cíl řízení. Zákon, který byl na tehdejší dobu velmi pokrokový, byl v platnosti až do roku 1950, kdy byl zrušen bez náhrady a jednotlivé ustanovení týkající se zvláštních procesních postupů ve věcech mládeže byly včleněny do nového trestního zákona (zákon č. 86/1950 Sb.) a do nového procesního zákona (zákon č. 64/1965 Sb. a také do zákona č. 141/1961 Sb. trestního řádu). Od roku 1950 tudíž nelze hovořit o samostatném systému soudnictví nad mládeží. Zvláštní procesní ustanovení obsažená v trestních řádech nadále směřovala k výchovnému působení na mladistvého a jeho ochraně před škodlivými vlivy řízení, tato úprava však nedosahovala předchozí úrovně.³

V roce 1997 začala skupina Ministerstvem spravedlnosti pověřených odborníků pracovat na přípravě samostatného zákona, který byl parlamentem schválen až v roce 2003. Původní verze

¹ JELÍNEK, J. Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu). *Bulletin advokacie*, 2003, č. 11-12, s. 35.

² CHMELÍK, J. et al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 452.

³ CHMELÍK, J. et al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 452.

SOTOLÁŘ, A. VÁLKOVÁ, H. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 637, 638.

upravovala i kategorii tzv. mladistvých dospělých, tj. osob 18 – 20letých, která nakonec nebyla přijata a jsou proto upraveni nadále v obecných trestních předpisech.⁴

Dle důvodové zprávy k zákonu o soudnictví ve věcech mládeže je účelem trestu především výchova mladistvého, proto je třeba přihlídnout při ukládání opatření k osobním vlastnostem, rodinné výchově a prostředí, z něž mladistvý pochází. Odlišný přístup orgánů činných v trestním řízení je vyžadován především z důvodu věku.⁵ Tento přístup nazýváme restorativní justice. Je to úhel pohledu výrazně odlišný od tradičního represivního pojetí, usiluje především o obnovu trestným činem narušených vztahů. Tento způsob reakce na kriminalitu se neuplatňuje pouze u mladistvých pachatelů, ale především u nich se osvědčuje, proto byly principy restorativní justice zvoleny jako klíčové východisko pro koncepci zákona o soudnictví ve věcech mládeže.⁶

Dle mého názoru je samostatná právní úprava trestních věcí mladistvých nezbytná. Ztotožňuji se s principy, které jsou v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže zakotveny a i s tím, že u mladistvých pachatelů lze vhodným přístupem docílit toho, aby nadále vedli řádný život a nepáchali další trestnou činnost. Pokud by se na mladistvé pachatele nahlíželo tradičním represivním pohledem a nedostalo se jim specifického zacházení spojeného s výchovným působením na ně, byla by velmi zvýšená pravděpodobnost recidivy. Je nutné si uvědomit, že vzhledem k jejich nízkému věku nemusí za jejich protiprávním chováním stát pouze jejich „odhodlání“ páchat trestnou činnost, ale i prostředí, ve kterém vyrůstali a výchovné působení rodiny a sociální skupiny, ve které tráví každodenní život. V mnoha případech lze podle mého předpokládat, že kdyby tyto skutečnosti byly jiné, chovali by se odlišně. Speciální úprava proto dává šanci právě těmto mladistvým, aby nebyli veřejností okamžitě odsouzeni, dlouhodobě „ocejchováni“ a tím pádem neměli sklon znovu páchat trestnou činnost. Je zcela očividné, že jde o právní úpravu, která přinesla množství diskuzí. Názory na tuto problematiku evidentně nejsou zcela jednotné, o čemž svědčí dlouhá doba příprav zákona o soudnictví ve věcech mládeže (1997 – 2003), ale i poměrně velké množství novel, které postupně zmenšují jisté třecí plochy. Zarážející skutečností pro mě ovšem je, že snahy o vytvoření nového zákona, který by problematiku trestních věcí mladistvých upravoval, přišly až v roce 1997. Vzhledem k poměrům, které byly na našem území mezi lety 1948 – 1989 není překvapivé, že byl původní zákon o trestním soudnictví nad mládeží v roce 1950 zrušen. Očekávala bych ovšem, že práce na novém

⁴Tamtéž, s. 639.

⁵Důvodová zpráva k návrhu zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Sněmovní tisk 210/0, období 2002-2006. PSP ČR.

⁶SOTOLÁŘ, A. VÁLKOVÁ, H. In ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 639, 640.

zákoně budou zahájeny podstatně dříve, než k tomu ve skutečnosti došlo. V mnoha publikacích⁷ se dočteme, že trestní právo bývá považováno za jeden z hlavních projevů státní suverenity, samostatnosti a svrchovanosti, proto se snaží zachovat si ho jako suverénní oblast a poměrně neochotně dovoluje ostatním státům a mezinárodním organizacím do této oblasti zasahovat. Z toho důvodu se domnívám, že práce na trestních předpisech by měly být jednou z prioritních oblastí, o jejichž včasné přijetí se bude usilovat. Reakci zákonodárce tudíž nepovažuji za adekvátní, ačkoliv jde o velmi diskutabilní názor, který by se dal mnohými tvrzeními vyvrátit.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže byl od svého přijetí již šestnáctkrát novelizován a některá ustanovení stále více reflektují zvýšenou potřebu ochrany mladistvých v době, kdy tyto osoby nedovršily osmnáctý rok svého věku. Postupně se novelizovaly ustanovení, které tuto ochranu poskytovaly i osobám, které již osmnáctý rok svého věku dovršily, viz např. ust. § 42 a ust. § 63 ZSM. Tyto kroky považuji za správné.

1.2 Vymezení základních pojmů

Dle ust. § 1 odst. 1 ZSM „zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové činy, rozhodování, postup a výkon soudnictví ve věcech mládeže.“ Řízení v trestních věcech mladistvých musí být vedeno tak, aby způsob jeho provádění přispíval k předcházení a zamezování páchání protiprávních činů.⁸

Podle ust. § 2 odst. 1 písm. c) je mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Den patnáctých narozenin se vzhledem k pravidlu uvedenému v ust. § 139 TrZ do rozhodné doby nepočítá. Trestní odpovědnost počíná teprve dnem, který následuje po dni patnáctých narozenin.⁹

„Řízení s mladistvými je upraveno v dílu 7 hlavy II části první z. s. m. v § 36-88 a subsidiárně pak v ustanoveních trestního řádu, zejména v § 157 – 179f (přípravné řízení) a §180 – 365 (řízení před soudem).“¹⁰

⁷ Srov. např. JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 96. dále např. články:

TOMÁŠEK, M. Existuje „evropské trestní právo“?. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 5, s. 143.

DAVID, V. Zásada komplementarity neoslabuje státní suverenitu. *Trestněprávní revue*, 2005, č. 6, s. 141.

NEUBACHER, F. Legitimace a význam stálého Mezinárodního trestního soudu – trestněprávní, kriminologické a kriminálně-politické úvahy. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 6, s. 171.

⁸ VÁLKOVÁ, H. In ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář.* 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 5.

⁹ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 5. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 193.

¹⁰ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 106.

Zvláštních ustanovení o trestním řízení ve věcech mladistvých se podle ust. § 73 ZSM neužije v těchto případech:

1. „V řízení o proviněních, která obviněný spáchal jednak před dovršením osmnáctého roku věku, jednak po jeho dovršení, jestliže trestní zákoník na čin spáchaný po dovršení osmnáctého roku stanoví trest stejný nebo přísnější“ (ust. § 73 odst. 1 písm. a) ZSM) „V tomto případě se jedná o vícečinný souběh trestných činů (stejnorodý i nestejnorodý). Naproti tomu ustanovení nedopadá na provinění pokračující, trvající nebo hromadné“¹¹ (skutek byl v tomto případě dokonán po dovršení osmnáctého roku věku).¹²

2. „Bylo-li zahájeno trestní stíhání až po dovršení devatenáctého roku mladistvého.“ (ust. § 73 odst. 1 písm. b) ZSM) Z ust. § 73 odst. 1 písm. b) tedy vyplývá, že „v případě, kdy se zahájí trestní stíhání až po dovršení věku 19 let, nebude se věc posuzovat podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, ale dle trestního zákoníku a trestního řádu. Důvodem této úpravy je to, že není potřeba na mladistvého, v této chvíli již v podstatě dospělého, pohlížet stejně, jako by byl mladistvý. Není třeba jej nikterak zvýhodňovat, neboť již není osobou blízkou věku mladistvých a již by měl mít ukončen rozumový a mravní vývoj. Zásady tohoto zákona mají prospívat pouze osobám mladším 18 let, v odůvodněných případech pak osobám blízkým věku mladistvých, které se dle judikatury považují za osoby, jež nepřekročily 18. rok věku.“¹³

3. „V případě, že úkon v řízení je prováděn po dosažení devatenáctého roku věku mladistvého, neúčastní se jej již orgán sociálně-právní ochrany dětí a nepoužijí se ustanovení zákona o soudnictví ve věcech mládeže, která se týkají jeho účasti v řízení (§ 73 odst. 2 z. s. m.).“¹⁴ „Příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí již nemůže vykonávat žádná procesní oprávnění.“¹⁵ Není rozhodné, zda se jedná o trestní stíhání nebo vykonávací řízení, OSPOD se od dovršení 19. roku věku neúčastní žádných úkonů.¹⁶

¹¹ ŠÁMAL, P. In ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 608.

¹² Tamtéž.

¹³ ZATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 190, 191.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ ŠÁMAL, P. In ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 609.

¹⁶ Tamtéž.

2 Zásady trestního řízení ve věcech mladistvých

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje sedm speciálních zásad řízení v trestních věcech mladistvých. V těchto zásadách se promítají i mezinárodní závazky České republiky, které Česká republika převzala jako smluvní strana řady významných mezinárodních smluv. Významnou roli při formování trestní politiky vůči mladistvým má činnost mezinárodních organizací, zejména OSN a Rady Evropy. Mezi nejvýznamnější dokumenty OSN je řazena Úmluva o právech dítěte, dále jsou to tzv. Pekingská pravidla, problematikou zacházení s mladistvými při umístění v zařízeních, kde je jejich svoboda omezena se pak zabývají pravidla OSN na ochranu mládeže zbavené svobody. Rada Evropy prostřednictvím Evropského výboru pro trestní problematiku analyzuje situaci v členských státech, zjišťuje nedostatky a na jejich základě formuluje doporučení k jejich odstranění. Důležitým dokumentem Rady Evropy je Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. V oblasti trestního práva je většina principů a doporučení již zakotvena. Speciální zásady, které zákon o soudnictví ve věcech mládeže zakotvuje v ust. § 3 slouží jako výkladová pravidla pro aplikaci ustanovení zákona o soudnictví ve věcech mládeže.¹⁷ Tyto zásady jsou v poměru speciality k zásadám trestního řízení uvedeným v ust. § 2 TrŘ, nelze hovořit pouze o samostatných zvláštních zásadách, ale zákon o soudnictví ve věcech mládeže jejich obsah také mění a doplňuje.¹⁸ Tento vztah vyplývá z již zmiňovaného ust. § 1 odst. 3 ZSM, který stanoví specialitu zákona o soudnictví ve věcech mládeže mimo jiné k trestnímu řádu.

Jak jsem již uvedla v první kapitole, pro zákon o soudnictví ve věcech mládeže byly jako klíčové východisko zvoleny myšlenky a principy restorativní justice. Podstatou restorativní justice je obnovení trestným činem narušených vztahů, čehož má být dosaženo vytvořením podmínek pro zapojení všech subjektů, kterých se trestná činnost týká, včetně pachatele, který se aktivně podílí na odčinění následků svého činu.¹⁹ „Restorativní justice nahlíží na spáchaný trestný čin jako na konflikt mezi pachatelem a poškozeným. Díky tomuto pojetí dochází k větší angažovanosti poškozených do celého trestního řízení.“²⁰ „Projednáváním protiprávního činu mladistvého a užitím opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže se přitom sleduje především to, aby se mladistvý nadále zdržel páchaní takových činů, našel si společenské uplatnění odpovídající jeho

¹⁷ HULMÁKOVÁ, J. Delikventní mládež ve významných mezinárodních dokumentech. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 12, s. 365.

SOTOLÁŘ, A. VÁLKOVÁ, H. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 643.

¹⁸ JELÍNEK, J. Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu). *Bulletin advokacie*, 2003, č. 11 – 12, s. 34.

¹⁹ CHMELÍK, J. et al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 453, 454.

²⁰ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 3.

schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho činem.²¹ Dochází k tomu především z důvodu, že k mladistvým je přistupováno jako k dosud nevyzrálým jedincům, kterým se vyvíjí hodnotová stupnice a jejich životní styl a postoj je možno vhodným zacházením ovlivnit a změnit.²² Primární je zde tedy zájem na jejich budoucím vývoji – na vytvoření podmínek pro jejich zdravý sociální a duševní rozvoj – což kontrastuje s tradičním trestně represivním přístupem uplatňovaným u dospělých pachatelů, který je orientován mnohem více do minulosti, na to, co má být po právu potrestáno zákonem předvídanou sankcí.²³ „Věk, duševní vyspělost a zdravotní stav jsou tři kritéria, dle kterých by mělo být zacházeno s mladistvým a dle kterých je třeba uzpůsobit např. poučovací povinnost orgánů činných v trestním řízení.“²⁴

Jedním z projevů restorativní justice je zásada upřednostnění výchovného působení před represí – standardní trestní řízení jako základní prostředek nápravy pachatele, i jako prostředek tzv. generální prevence uplatňuje trestní sankce. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže naopak na první místo staví převýchovu mladistvého delikventa, čemuž jsou uzpůsobena i četná výchovná opatření, která mají prioritu před trestními opatřeními.²⁵ „Použití trestních opatření je přípustné pouze tehdy, kdy by jiným způsobem očividně nebylo možné naplnit účel zákona.“²⁶ Ust. § 3 odst. 2 ZSM vychází ze zásady ekonomie trestní represe.²⁷ „Zákon preferuje alternativní postupy a opatření zaměřené na sociální integraci mladistvých a prevenci na úkor trestních opatření.“²⁸ Tato zásada se projevuje především tak, že soudce mládeže v řízení před soudem a státní zástupce v přípravném řízení mají ve vhodných případech využívat alternativní způsoby řízení, tzv. odklony, které zákon rozšiřuje o institut odstoupení od trestního stíhání (k odklonům dále viz kapitola 5). V rámci využívání alternativních způsobů řízení je výchovné působení umocněno možnostmi uložení výchovných opatření (ust. § 15 odst. 1 ZSM).²⁹

²¹ SOTOLÁŘ, A. K možnosti přenechání poškození mladistvého provinilce zákonným zástupcům, škole a výchovnému zařízení. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 11, s. 333.

²² SOTOLÁŘ, A. VÁLKOVÁ, H. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2005, č. 2, s. 30.

²³ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 488.

²⁴ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 117.

²⁵ CHMELÍK, J. et al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 454.

²⁶ VÁLKOVÁ, H. In ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 25.

²⁷ VÁLKOVÁ, H. In ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 25.

²⁸ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 11.

²⁹ SOTOLÁŘ, A. VÁLKOVÁ, H. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 648, 649.

Ust. § 3 odst. 8 ZSM klade důraz na kvalifikované provedení úkonů v řízení v trestních věcech mladistvých, tedy zakotvuje zásadu specializace – vyšetřování a celé další trestní řízení je svěřeno subjektům, které poskytují záruku výchovného působení řízení, požadavek dostatečného vzdělání a zkušeností je uplatňován jak u soudců, tak státních zástupců, policejních orgánů, ale i pracovníků probační a mediační služby.³⁰ Při jednání s mladistvými musí orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže postupovat tak, aby nedošlo k narušení jejich psychické a sociální rovnováhy a aby došlo k co nejmenšímu ohrožení jejich dalšího vývoje.³¹ Podle ust. § 2 odst. 2 písm. c) ZSM jsou orgány činnými podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže policejní orgány, státní zástupci a soudy pro mládež. Ve všech fázích řízení proti mladistvým je třeba podle ust. § 36 ZSM dbát na to, aby projednávání a rozhodování těchto případů bylo svěřováno osobám, jejichž znalost otázek souvisejících s výchovou mládeže zaručuje splnění výchovného účelu řízení. Vedle obvyklých postupů je třeba reflektovat zvláštní postavení mladistvých, kteří potřebují vzhledem k neukončenému vývoji a neúplnému stupni zralosti nejen dohled a vedení k životu v souladu se zákonem také poradenství a pomoc..³²

Policejními orgány se podle ust. § 12 odst. 1 TŘŘ rozumí především útvary Policie České republiky.

„Státní zástupce je orgánem činným podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Úkony přípravného řízení, kterých se účastní mladistvý, by měl provádět zásadně státní zástupce specializovaný na věci mládeže.“³³ „Státní zastupitelství je státní úřad, který je v trestním řízení povolán k uskutečňování trestního stíhání (k naplňování požadavku legality).“³⁴ „Věci svěřené do působnosti státního zastupitelství vykonávají pouze státní zástupci, jiné orgány nesmí do jejich činnosti zasahovat nebo je při jejím výkonu nahrazovat anebo zastupovat.“³⁵ „V přípravném řízení zákon č. 218/2003 Sb., posiluje postavení státního zástupce při výkonu dozoru nad přípravným řízením a jeho odpovědnost za průběh řízení proti mladistvému, zejména tak, aby již od počátku bylo možno využít přiměřená výchovná opatření a zvláštní způsoby řízení (§ 59 zák. mládeže).“³⁶

³⁰ CHMELÍK, J. et al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 455.

³¹ VÁLKOVÁ, H. In ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 28.

³² ŠÁMAL, P. ŠÁMALOVÁ, M. In ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 357-359.

³³ ŠÁMAL, P. In ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 18.

³⁴ STRÍŽ, I. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl - Trestní řád*. 1. vydání. Praha: Linde, 2010, s. 253.

³⁵ FENYK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, str. 169.

³⁶ JELÍNEK J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 747.

Soudy pro mládež jsou definovány v ust. § 2 odst. 2 písm. d) ZSM. Soudem pro mládež se rozumí zvláštní senát anebo v zákonem stanovených případech předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu. „Řízení ve věcech mládeže není součástí zvláštního systému soudnictví, ale v rámci obecných soudů jej vykonávají zvláštní senáty, jejichž soudci jsou specializovaní na práci s mládeží. Díky tomu je naplněn smysl a účel zvláštního řízení s mládeží, neboť tito specializovaní soudci procházejí školeními a zdokonalují se v technice a způsobech, jak pracovat s mládeží.“³⁷

Výchovné působení posiluje i zásada spolupráce mezi orgány činnými podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a úředníky Probační a mediační služby s orgány sociálně-právní ochrany dětí, zájmovými sdruženími občanů a osobami realizujícími probační programy.³⁸ Cílem této spolupráce je kromě posílení výchovného působení i vytvoření podmínek pro individuální přístup k řešení jednotlivých věcí, včasná reakce na potřeby subjektů dotčených trestnou činností a zamezování a předcházení této činnosti.³⁹ Konkrétní projevy této zásady můžeme nalézt v ust. § 40 ZSM, ve druhém odstavci navíc zákon opravňuje tyto subjekty, aby upozorňovaly orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže na to, že bylo spácháno provinění a daly podnět k vhodné reakci na něj. Dalšími projevy jsou např.: postup, který se uplatňuje v rámci dokazování (§ 55 a 56 ZSM), zahájení trestního stíhání (§ 60 ZSM), možnost zástupce OSPOD činit návrhy a klást vyslychaným otázky v rámci hlavního líčení (§64 odst. 2 písm. b) ZSM), doručení opisu rozsudku příslušnému OSPOD a Probační a mediační službě (§ 67 ZSM) a další.

Další speciální zásadou je zásada ochrany soukromí a osobnosti mladistvého – „smyslem této zásady je striktní ochrana soukromí mladistvého po celou dobu řízení a důsledné respektování ústavní zásady presumpce nevinny s cílem předejít škodlivým vlivům na výchovné působení na mladistvého pachatele, včetně zamezení negativních vlivů na jeho další život. Tato zásada je obsahem ust. § 3 odst. 5 ZSM a je konkretizována v ust. § 52-54 ZSM.“⁴⁰ Stigmatizace mladistvého může postihnout na celý život, ba co víc, jedná se o méně psychicky vyzrálého jedince, z čehož plyne, že by pro něj mohlo mít zveřejnění informací závaznější důsledky.⁴¹ Zákaz zveřejňování informací platí dle ust. § 53 odst. 1 ZSM pro každého, kdo má k dispozici informace, které vedou k identifikaci mladistvého. Možnou kolizí této zásady s právem na

³⁷ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 15.

³⁸ CHMELÍK, J. et al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 455.

SOTOLÁŘ, A. VÁLKOVÁ, H. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 646.

³⁹ VÁLKOVÁ, H. In ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 28.

⁴⁰ CHMELÍK, J. et al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 454.

⁴¹ HRUŠÁKOVÁ, M. Ochrana soukromí mladistvých a dětí v řízení dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a publikace obrazových snímků. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 6, s. 171.

informace se zabýval Ústavní soud, který dospěl k názoru, že výchovné působení trestního řízení na příjemce informací není nutné spojovat s identifikací pachatele, podstatnější jsou informace týkající se skutkových zjištění a jejich právního posouzení.⁴² Tato zásada souvisí se zákonem výrazně omezenou účastí veřejnosti na hlavním líčení a veřejném zasedání, v ust. § 54 odst. (více viz kapitola 4).

Zásada rychlosti řízení – jedná se o obecnou zásadu, která je uplatňována i ve standardním řízení, na rychlost řízení je kladen větší důraz, neboť pohotová reakce může být nejlepší prevencí dalšího protiprávního jednání.⁴³ Projev této zásady můžeme nalézt např. v ust. § 58 odst. 2 ZSM, kde zákon stanoví lhůtu na pozorování duševního stavu mladistvého, která nemá trvat déle než jeden měsíc, soud pro mládež a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce mohou tuto lhůtu na písemnou odůvodněnou žádost znalce prodloužit, maximálně však o jeden měsíc.

Restorativní justice spatřuje v poškozeném více, než jen procesní stranu, tomuto přístupu odpovídá i zásada posílení postavení poškozeného.⁴⁴ „Poškozený může uplatnit nárok na náhradu škody na majetku, zdraví, nárok na náhradu jiné nemajetkové újmy nebo vrácení bezdůvodného obohacení mladistvého, kdy škoda se vyčísluje v penězích a nárok musí být uplatněn nejpozději do zahájení dokazování při prvním hlavním líčení ve věci. Podmínkou však je, aby se jednalo o škodu/bezdůvodné obohacení vzniklé v příčinné souvislosti se spáchaným proviněním mladistvého.“⁴⁵ Tato zásada je rozvedena v ust. § 45 ZSM, konkrétní projevy jsou: povinnosti orgánů činných podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže vyrozumět poškozeného, pokud mladistvý prohlásí, že je připraven škodu nahradit, jinak odčinit nebo přispět k narovnání škodlivých následků činu, či pokud na sebe mladistvý převezme povinnost, která se dotýká zájmů poškozeného (§ 45 odst. 2 ZSM), povinnost předsedy senátu v průběhu hlavního líčení nebo veřejného zasedání dbát na zájmy poškozeného (§ 64 odst. 4 ZSM), poškozený musí být vyrozuměn o odstoupení od trestního stíhání (§ 70 odst. 4 ZSM) a v řízení před soudem může proti takovému rozhodnutí podat stížnost (§ 65 odst. 3 ZSM), na rozdíl od narovnání zde však není nutný souhlas poškozeného, ačkoliv poškozený může rozhodnutí státního zástupce nebo soudu pro mládež svým stanoviskem výrazně ovlivnit.⁴⁶

⁴² Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 28/04 ze dne 8. 11. 2015.

⁴³ VÁLKOVÁ, H. In ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 30.

⁴⁴ SOTOLÁŘ, A. VÁLKOVÁ, H. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 654, 655.

⁴⁵ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 125, 126.

⁴⁶ SOTOLÁŘ, A. VÁLKOVÁ, H. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 647 – 649. 655.

3 Specifika přípravného řízení

Úkony vykonávané orgány činnými podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže v přípravném řízení, kterých se účastní mladistvý, provede podle ust. § 41 odst. 2 ZSM zpravidla policejní orgán určený k úkonům v trestních věcech mladistvých osob, státní zástupce specializovaný na věci mládeže nebo soudce soudu pro mládež, ledaže nelze takovým orgánem provedení úkonu zajistit a jeho provedení nelze odložit. „Ostatní úkony přípravného řízení, kterých se mladistvý neúčastní, mohou provést i nespécializované (obecné) orgány“⁴⁷. Výjimka z provádění úkonů specializovanými orgány je připuštěna z důvodu, že v přípravném řízení je často nutné provést určitý úkon urychleně.⁴⁸

3.1 Nutná obhajoba

Rozsah nutné obhajoby u mladistvých je širší než u dospělých pachatelů. Je tomu tak z důvodu jejich věku a nižší psychické vyspělosti. Mladistvý musí mít obhájce již před zahájením trestního stíhání.⁴⁹ Ust. § 42 odst. 1 písm. a) stanoví: „Mladistvý musí mít obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle tohoto zákona nebo provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce zajistit, a to až do dovršení osmnácti let věku“. „Provedení kteréhokoliv vyšetřovacího úkonu v době, kdy mladistvý obhájce ještě neměl, přestože jej mít musel (§ 42 ZSM), je porušením práva na obhajobu.“⁵⁰

Podle důvodové zprávy k zákonu č. 459/2011 Sb., kterým bylo novelizováno ust. § 42 odst. 2 a zrušeny ustanovení odst. 3 a 4, je důvodem nutné obhajoby presumovaná nižší schopnost mladistvého se sám účinně hájit s ohledem na menší znalost a vyspělost danou věkem, tento důvod dovršením osmnácti let věku odpadá.⁵¹ „Po 18. roku věku zůstává zachována v případě, že mladistvý splňuje podmínky nutné obhajoby uvedené v § 36 a § 36a tr. řádu, tedy např. že spáchal provinění, za něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje 5 let.“⁵² Právní úprava před novelou upravovala nutnou obhajobu širěji, a to sice tak, že mladistvý musel mít obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže nebo provedeny úkony podle trestního řádu bez jakékoliv horní

⁴⁷ ŠÁMAL, P. ŠÁMALOVÁ, M. In ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 395.

⁴⁸ Tamtéž, s. 396.

⁴⁹ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 117, 118.

⁵⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 650.

⁵¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., bod 1.

⁵² ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s.118, 119.

věkové limitace. Ve vykonávacím řízení byl vedle účinné právní úpravy (nutná obhajoba pokud soud pro mládež rozhoduje ve veřejném zasedání a mladistvý nedovršil 18 let) upraven ještě důvod nutné obhajoby, pokud bylo konané veřejné zasedání o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a to až do dovršení devatenáctého roku věku a poslední změna proběhla současným bodem ust. § 42 odst. 2 písm. c), veřejné zasedání konané o mimořádném opravném prostředku – důvod nutné obhajoby trval až do dovršení devatenáctého roku, v současné době do dovršení osmnácti let. S novelou právní úpravy, která proběhla zákonem č. 459/2011 Sb. souhlasím, neboť stav před 1. 1. 2012 mohl vést ke značným rozdílům u osob, které byly v době řízení stejně staré, ale na jednu z těchto osob speciální právní úprava dopadala a na druhou ne. Pokud se obviněný dopustil trestného činu po dovršení osmnáctého roku věku a v témže roce byl pro něj trestně stíhán, tato úprava se na něj nevztahovala. Pokud se ale mladistvý obviněný dopustil trestného činu před dovršením osmnáctého roku, byl pro tento čin stíhán v průběhu jeho osmnáctého roku, a tudíž proti němu bylo vedeno trestní řízení ve věcech mladistvých, měl na rozdíl od prvního obviněného v případě, že si obviněný obhájce nezvolil obhájce ustanoveného (§ 38 a násl. TrŘ), z čehož pro něj plynulo množství výhod. Za skutečnost, která odůvodňuje vhodnost novely ustanovení § 42 ZSM dále považuji to, že podle ust. § 33 odst. 2 v případě, že obviněný nemá dostatek prostředků na náhradu nákladů obhajoby, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení soudce, že má nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu. Podle rozhodnutí Vrchního soudu v Praze tento nárok odůvodňují vážné důvody nikoli přechodné povahy, přičemž uvádí příklady, které takovými důvody jsou – osoba trvale zdravotně postižená, osoba mladistvá, která ještě nemůže vykonávat žádné zaměstnání, osoba, která se zřetelem na své výdělkové, majetkové a rodinné poměry nemůže zaplatit odměnu za obhajobu bez ohrožení své nutné výživy, nebo nutné výživy osob, o něž je ze zákona povinna pečovat).⁵³ Skutečnost, že je obviněný mladistvý, který nemůže vykonávat zaměstnání, tedy dle judikatury představuje relevantní odůvodnění rozhodnutí o přiznání bezplatné obhajoby či obhajoby za sníženou odměnu. Ačkoliv se v tomto případě jedná o starší rozhodnutí, o jeho aplikovatelnosti na současnou právní úpravu hovoří i článek JUDr. Vicherka.⁵⁴ Ustanovení obhájce na základě toho, že si mladistvý obhájce nezvolil, v případě, že se jedná o důvod nutné obhajoby a jeho ustanovení z důvodu, že jsou splněny podmínky pro nárok na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu nelze ztotožňovat⁵⁵, o což se ani nesnažím. Uvedená konstrukce byla spíše zamyšlením nad možnostmi, které se dle právní úpravy účinné

⁵³ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 7 To 99/2004 ze dne 20. 8. 2004.

⁵⁴ VICHEREK, R. Bezplatná obhajoba – okamžik vzniku nároku. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 10, s. 225.

⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu 11 Tdo 1041/2009 ze dne 22. 2. 2010.

v současné době mladistvému obviněnému otevírají a které mu právní úprava umožňuje, neboť důvodová zpráva k výše zmiňované novele zákona je poměrně strohá. Dalším důvodem, proč je důležité se věnovat nároku podle ust. § 33 odst. 2 TrŘ je ten, že v případě, kdy je dán důvod nutné obhajoby a obviněný si sám obhájce nezvolí, je mu soudem ustanoven a nemá-li obviněný současně nárok na bezplatnou obhajobu, je v případě, že je pravomocně uznán vinným, povinen nahradit státu náklady obhajoby.⁵⁶ U mladistvého obviněného je tedy podstatně větší pravděpodobnost, že v tomto případě nebude povinen nahradit náklady obhajoby státu, ale přesto se může vyskytnout situace, kdy k tomu dojde.

„Úkony podle trestního řádu zakládají důvod nutné obhajoby jen tehdy, jestliže jsou prováděny proti mladistvému jako osobě, proti níž se řízení vede, tedy v rámci postupu před zahájením trestního stíhání jako proti podezřelému, nikoli např. osobě podávající vysvětlení v postavení svědka.“⁵⁷ Pokud byly úkony podle trestního řádu provedeny ve věci jiných osob a nebylo zřejmé, že dopadají i na osobu mladistvého, nepovažují se za úkony proti mladistvému.⁵⁸

Doc. Vantuch ve svém článku uvádí, že „lze považovat za správné, že se v ustanoveních § 42 až §44 ZSM nepromítla možnost, aby se mladistvý mohl vzdát obhájce tak, jak je tomu v ustanovení § 36b trestního řádu od 1. 1. 2012 u osob, které jsou plně trestně odpovědné.“⁵⁹ S tímto názorem se ztotožňuji a domnívám se, že je to vhodné vzhledem k důvodům, pro které je nutná obhajoba v ust. § 42 odst. 2 ZSM zakotvena.

Nejvyšší soud opakovaně judikoval, že obhájce je oprávněn činit úkony obhajoby i proti vůli mladistvého.⁶⁰ Např. v usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 327/2008 je uvedeno: „odvolací soud nepostupoval správně, pokud zamítl odvolání podané mladistvým prostřednictvím jeho obhájce. Ačkoliv se tento mladistvý vzdal u hlavního líčení práva odvolání, mohl jeho obhájce postupovat způsobem shora uvedeným a podat v jeho prospěch a jeho jménem odvolání.“⁶¹ Vzhledem k tomu navrhuji ve svém článku JUDr. Hrušáková a Mgr. Jiríček úpravu ust. § 41 odst. 4 TrŘ tak, aby v něm byli zahrnuti i mladiství obvinění.⁶² S navrhovanou novelou souhlasím a jsem toho názoru, že by přispěla k jednoznačnější interpretaci zákona.

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu 11 Tz 17/2011 ze dne 29. 3. 2011.

⁵⁷ JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 120.

⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 583/2009 ze dne 18. 6. 2009.

⁵⁹ VANTUCH, P. K právu obviněného vzdát se obhájce z pohledu nutné obhajoby. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 11, s. 23.

⁶⁰ HRUŠÁKOVÁ, M. JIRÍČEK, P. Možnosti a meze obhajoby v trestních věcech mladistvých se zaměřením na jejich procesní způsobilost. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 3, s. 70.

⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 327/2008 ze dne 27. 3. 2008.

⁶² HRUŠÁKOVÁ, M. JIRÍČEK, P. Možnosti a meze obhajoby v trestních věcech mladistvých se zaměřením na jejich procesní způsobilost. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 3, s. 71.

3.2 Zadržení a vazba mladistvého

Krajními prostředky, které lze využít v trestním řízení proti mladistvému jsou zadržení a vazba. Dochází k zásahu do psychiky a vývoje jedince, proto je možno jich využít pouze u mimořádně společensky škodlivých případů. V případě, že dojde k zadržení mladistvého, nebo je rozhodnuto o jeho vzetí do vazby, musí být na základě § 51 odst. 1 ZSM umístěn odděleně od osob starších 18 let. „Výkon zadržení se realizuje v policejních celách.“⁶³ „Zákon počítá s vytvořením speciálních cel pro mladistvé.“⁶⁴

Policejní orgán a státní zástupce mají povinnost zjistit, zda nelze účelu uvažované vazby dosáhnout jinak (účel vazby totiž není výchovný a z toho důvodu není zcela v souladu s filozofií zákona o soudnictví ve věcech mládeže).⁶⁵ „Náhradním zajišťovacím opatřením vazby u mladistvých jsou záruka, dohled, slib, umístění mladistvého v péči důvěryhodné osoby a předběžná opatření“⁶⁶ případně také rozhodnutí o uložení ústavní výchovy.⁶⁷ Speciálním institutem, který je upraven pouze v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, je umístění do péče důvěryhodné osoby.⁶⁸ Oproti obecné úpravě obsažené v trestním řádu není toto opatření nahrazující vazbu vyloučeno ani v případě tzv. koluzní vazby⁶⁹, která je uvedena v § 67 písm. b) TrŘ a v § 73 odst. 1 a § 73a TrŘ, přičemž není uvedena ve výčtu vazebních důvodů, ze kterých může být vazba nahrazena u plně trestně odpovědných osob. K použití institutu umístění mladistvého v péči důvěryhodné osoby je ale třeba splnit striktní podmínky, které jsou uvedeny v § 50 odst. 1 ZSM. Zákon tyto podmínky stanovuje především proto, že cílem tohoto opatření je zejména změnit výchovné prostředí, ve kterém mladistvý pobýval a nahradit ho péčí osoby, která zaručí jeho řádné chování a výchovu.⁷⁰ O vzetí do vazby rozhoduje soud pro mládež, v přípravném řízení soudce soudu pro mládež podle obecného ust. § 68 odst. 1 TrŘ a to z důvodů uvedených v ust. § 67 TrŘ.⁷¹ Obhajobě musí být umožněno vyjádřit se

⁶³ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 142.

⁶⁴ Tamtéž, s. 143.

⁶⁵ CHMELÍK, J. et al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 458.

ŠÁMAL, P. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 2, s. 33.

Důvodová zpráva k návrhu zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Sněmovní tisk 210/0, období 2002-2006. PSP ČR.

⁶⁶ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 138

⁶⁷ ŠÁMAL, P. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 2, s. 33.

⁶⁸ Tamtéž, s. 140.

⁶⁹ JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Linde, 2004, s. 88.

⁷⁰ CHMELÍK, J. et al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 458.

⁷¹ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 128.

k navrhovanému omezení osobní svobody a případně navrhnout opatření vazbu nahrazující.⁷² „Pokud je mladistvý vzat do vazby, vždy je třeba v odůvodnění rozhodnutí o vazbě podrobně uvést, proč nebylo v konkrétní věci užito některé zmíněné alternativy k vazbě.“⁷³ Na odůvodnění rozhodnutí o vzetí do útekové vazby mladistvého jsou kladeny vyšší nároky než u dospělého obviněného, u dospělých obviněných lze neodůvodnění této vazby z ústavněprávního hlediska akceptovat, ale u mladistvého obviněného lze skutečnost, že se bude o sebe schopen postarat i ve stresové situaci považovat za výjimečnou.⁷⁴ Jednou z takových situací může být na základě rozhodnutí Nejvyššího soudu hrozba, že se mladistvý obviněný, kterému hrozí vysoké trestní opatření, bude snažit vyhnout jeho uložení útekem z výchovného ústavu, jak činil již v minulosti.⁷⁵

U mladistvých je také výrazně omezena maximální možná doba trvání vazby, která může trvat jen dva měsíce (může být prodloužena jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem pro mládež) a u provinění, které odpovídá zvláště závažnému zločinu, může vazba trvat nejdéle šest měsíců (také může být nejvýše dvakrát prodloužena). Vazba mladistvého tedy může trvat maximálně šest/osmnáct měsíců podle toho, jestli je mladistvý obviněn ze spáchání provinění které odpovídá zvláště závažnému zločinu nebo ne.⁷⁶ V případě, že je vazba prodloužena v souladu s ust. § 47 odst. 1 ZSM musí soud určit, na jakou dobu lhůtu prodlužuje, a to i v případě, že by byla vazba prodloužena na dobu nejdéle možnou, jinak by byl výrok nepřesný.⁷⁷ Podle ust. § 47 odst. 2 rozhoduje o prodloužení vazby v přípravném řízení soudce soudu pro mládež na návrh státního zástupce. Aby byla lhůta zachována, musí být návrh na prodloužení trvání vazby soudu doručen nejpozději v den předcházející patnáctému dni před skončením lhůty.⁷⁸ „Následkem nedodržení této lhůty je propuštění mladistvého na svobodu.“⁷⁹ V řízení před soudem rozhoduje o prodloužení vazby podle ust. § 47 odst. 3 ZSM soudce soudu pro mládež, který je nadřízený soudu pro mládež příslušnému k projednání věci, lhůta je stejná jako v ust. § 47 odst. 2 ZSM, stejné jsou i následky jejího nedodržení. Nadřízeným soudem, jehož

ŠÁMAL, P. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 2, s. 33.

⁷²Nález Ústavního soudu II. ÚS 321/04 ze dne 24. 2. 2005.

⁷³ŠÁMAL, P. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 2, s. 33.

⁷⁴Usnesení ústavního soudu III: ÚS 1816/13 ze dne 11. 7. 2013.

Nález Ústavního soudu III. ÚS 566/03 ze dne 1. 4. 2004.

⁷⁵Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tvo 23/2010 ze dne 25. 8. 2010.

⁷⁶ZATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 132.

⁷⁷Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tvo 28/2004 ze dne 20. 6. 2004.

⁷⁸Usnesení Nejvyššího soudu 1 Tvn 121/94 ze dne 13. 7. 1994.

⁷⁹ZATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 133.

soudce je oprávněn rozhodnout o prodloužení vazby mladistvého je v případě, že řízení koná v prvním stupni okresní soud pro mládež krajský soud pro mládež a v případě, že je k projednávání věci v prvním stupni příslušný krajský soud pro mládež, je nadřízeným soudem příslušný vrchní soud pro mládež.⁸⁰ Samostatně a nezávisle na předchozím řízení se posuzuje délka trvání vazby, o níž bylo rozhodnuto v rámci mimořádných opravných prostředků (§ 47 odst. 6 ZSM).

Lhůty trvání vazby se počítají od doby, kdy došlo k zatčení nebo zadržení mladistvého, anebo nepředcházelo-li zatčení nebo zadržení, od doby, kdy došlo na základě rozhodnutí o vazbě k omezení osobní svobody mladistvého. Pokud nebyla doba trvání vazby nepřetržitá, jednotlivé doby se sčítají, nezapočítává se do ní však doba strávená ve vazbě v cizině.⁸¹ Podle ust. § 48 ZSM mají všechny orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže povinnost zkoumat v každém období trestního stíhání, zda důvody vazby trvají nebo zda se nezměnily, pomine-li důvod vazby, musí být mladistvý ihned propuštěn na svobodu. Toto ustanovení vyplývá ze zásady proporcionality, pokračování v omezení osobní svobody je ospravedlněno pouze v případě, že existuje skutečná potřeba veřejného zájmu, který převáží nad respektováním osobní svobody a nemůže být proto vázán na jakkoliv dlouhé pevné intervaly.⁸² „Opětovné vzetí mladistvého do vazby, z níž byl propuštěn na svobodu po uplynutí dvou, resp. šesti měsíců, je-li stíhán pro zvlášť závažné provinění, v řízení před soudem není možné, nebylo-li o prodloužení vazby rozhodnuto způsobem upraveným v ustanovení § 47 odst. 2, 3 zák. č. 218/2003 Sb. Postupoval-li soud pro mládež v rozporu s tímto pravidlem, jde o pochybení, které je důvodem pro zrušení rozhodnutí o vzetí do vazby v řízení o stížnosti (§ 149 odst. 1 tr. ř.).“⁸³

3.3 Vyšetření duševního stavu

„K vyšetření duševního stavu mladistvého se přibere znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie, vždy se specializací na dětskou psychiatrii a psychologii.“⁸⁴ „Případné pozorování duševního stavu mladistvého by nemělo trvat déle než jeden měsíc.“⁸⁵ Jen na odůvodněnou žádost znalců může být lhůta prodloužena nejvýše o jeden měsíc – lhůta je tedy zkrácena oproti obecné úpravě v trestním

⁸⁰Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tvo 42/2004 ze dne 2. 9. 2004.

⁸¹ŠÁMAL, P. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 2, s. 33.

⁸²Nález Ústavního soudu II. ÚS 663/05 ze dne 16. 3. 2006.

⁸³Usnesení Vrchního soudu v Olomouci 4 Tmo 30/2005 ze dne 22. 11. 2005.

⁸⁴Tamtéž, s. 158.

⁸⁵CHMELÍK, J. et al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 456.

řádu.⁸⁶ Úroveň rozumové a mravní vyspělosti se zkoumá posudky znalců z oboru zdravotnictví pouze v odůvodněných pochybnostech, které jsou podloženy konkrétními zjištěními.⁸⁷

Znění tohoto ustanovení před novelou provedenou zák. č. 41/2009 Sb., bylo obtížně aplikovatelné v praxi, neboť se k vyšetření duševního stavu obligatorně přibírali dva znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii, kterých byl (a stále je) nedostatek. Podle dotazníkového výzkumu, který shrnuje ve svém článku JUDr. Diblíková, se soudci a státní zástupci z převážné části domnívají, že novela problém nedostatku znalců a s tím spojenými časovými prodlevami vyřešila.⁸⁸ Podle mého názoru může ust. § 58 ZSM stále činit v praxi aplikační problémy. Na internetových stránkách Evidence znalců a tlumočnicků, které jsou vedeny pod záštitou Ministerstva spravedlnosti České republiky⁸⁹ lze vyhledávat znalce podle oboru/odvětví a konkrétní specializace. Když jsem vyhledávala obor zdravotnictví, odvětví psychiatrie, specializace na dětskou psychiatrii ve všech krajích, zobrazilo se mi 48 odpovídajících znalců. Jsme si vědoma skutečnosti, že tímto vyhledáváním může dojít k jistému zkreslení informací (např. pro nesprávné vyplňování údajů o znalcích do formulářů atd.), ale podle informací, které jsou mi známy, vytváří právě toto ustanovení jeden z rozsáhlých aplikačních problémů. Zákonodárce patrně počítá s adekvátním množstvím znalců, kteří se na tuto problematiku specializují a zároveň po těchto znalcích nepřímo požaduje zkušenosti a praxi. Z toho důvodu orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže preferují přibírání osvědčených znalců, kteří tyto podmínky splňují, což může vést k jejich zahlcení a v tom případě se postup dostává do kolize s krátkými lhůtami k vypracování posudku.

⁸⁶JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Linde, 2004, s. 97.

⁸⁷Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 1069/2006 ze dne 27. 9. 2006.

⁸⁸DIBLÍKOVÁ, S. Zákon č. 218/2003 Sb., i soudnictví ve věcech mládeže, v praxi. *Trestněprávní revue*, 2013, č. 9, s. 213.

⁸⁹internetové stránky dostupné na: [http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/\\$\\$\\$SearchForm?OpenForm](http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/$$$SearchForm?OpenForm)

4 Řízení před soudem pro mládež

4.1 Místní příslušnost

„Otázka příslušnosti soudu je jednou z prvních a rozhodných otázek, kterou musí soudy řešit ještě před tím, než začnou věc meritorně projednávat, neboť projednání věci věcně či místně nepřislušným soudem je nepřípustné“.⁹⁰ Rozhodnutí soudu, který nedisponuje zákonem stanovenou věcnou příslušností je porušením základního práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.⁹¹ V zákoně o soudnictví ve věcech mládeže není speciálně upravena věcná příslušnost, proto se použije ust. § 16 a § 17 TrŘ. Speciální právní úpravu ale obsahuje co do určování místní příslušnosti soudu pro mládež. Místní příslušnost soudů pro mládež je určována třemi skupinami hledisek, které jsou ve vzájemném poměru subsidiarity.⁹² Dle § 37 odst. 1 ZSM je pro její určení primárně rozhodující bydliště mladistvého: „Řízení koná soud pro mládež, v jehož obvodu mladistvý bydlí, a nemá-li stálé bydliště, soud, v jehož obvodu se zdržuje nebo pracuje.“ Takto určená příslušnost má výhodu v tom, že tu soud může nejlépe a nejsnáze zjišťovat okolnosti charakterizující osobu mladistvého a jeho poměry, vytvářet podmínky pro individuální přístup k řešení věci a je zde nejsilnější výchovný účinek řízení.⁹³ V případě, že takové místo nelze zjistit nebo se nenachází na území České republiky, určuje se místní příslušnost podle místa, v němž bylo provinění spácháno. Pokud není známo ani místo spáchání činu, určuje místní příslušnost místo, kde čin vyšel najevo.⁹⁴ Obdobným způsobem je určována i místní příslušnost státního zastupitelství a policejního orgánu specializovaného na věci mladistvých. Výjimkou ze zákonem stanovené místní příslušnosti je vedení řízení u soudu pro mládež, u kterého je vhodnější a účelnější vést trestní řízení.⁹⁵ Ačkoliv by se mohlo zdát, že toto ustanovení nebude dělat aplikační problémy, není tomu tak. Při určování místní příslušnosti může soudům pomoci rozsáhlá judikatura Nejvyššího soudu, ovšem vždy je třeba zvažovat všechna specifika případu. Vybrala jsem proto některá rozhodnutí Nejvyššího soudu, na kterých tuto potřebu demonstruji, neboť by se mohlo na první pohled zdát, že u podobných případů se použije jiné hledisko pro určení místní příslušnosti. Opak je ale pravdou, důležité je zkoumat, ke kterému místu má mladistvý citové a sociální vazby a které je pouze místem, kde je hlášen k trvalému pobytu nebo v něm pobývá z důvodu studia nebo krátkodobého umístění ve výchovném ústavu.

⁹⁰ŠÁMALOVÁ, M. Místní příslušnost v trestních věcech mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2010, č. 11, s. 346.

⁹¹Nález Ústavního soudu II. ÚS 133/04 ze dne 23. 9. 2004.

⁹²Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 60/2004 ze dne 24. 11. 2004.

⁹³Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 33/2005 ze dne 21. 7. 2005.

⁹⁴CHMELÍK, J. et al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 456.

⁹⁵Tamtéž, s. 456.

„Za místo, v jehož obvodu mladistvý bydlí, podle kterého se ve smyslu § 37 odst. 1 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, určuje místní příslušnost soudu pro mládež, nelze mechanicky přejímat místo jeho trvalého pobytu, ale je potřeba pro jeho určení vždy ověřit, kde mladistvý skutečně bydlí.“⁹⁶ Pokud je místo trvalého pobytu mladistvého obviněného zcela formální, přičemž mladistvý v tomto místě již dlouhou dobu nežije a vztahy s rodinou byly zpřetrhány, nelze určovat místní příslušnost podle tohoto místa.⁹⁷ „Adresu, na níž je mladistvý sice trvale hlášen, ale na které se dlouhodobě nezdržuje, nelze považovat za jeho stálé bydliště.“⁹⁸

Obviněný mladistvý, který je stále trvale hlášen na adrese, která byla do rozvodu rodičů mladistvého jejich společným bydlištěm, není nadále místem bydliště mladistvého, neboť na tomto místě žije po rozvodu otec, se kterým se nestýká. Vzhledem k tomu, že v současné době je bez pracovního poměru a za velmi krátkou dobu vystřídal několik míst pobytu, kde přebývá jen přechodně a velmi krátkou dobu, nelze uvažovat o fixaci k žádnému z těchto míst.⁹⁹

Skutečnost, že se mladistvý momentálně zdržuje ve výkonu ochranné výchovy v místě, které je odlišné od místa, kde má mladistvý trvalé bydliště, stále v tomto místě udržuje kontakt s rodinou a kamarády není překážkou pro určení místní příslušnosti soudu pro mládež podle místa soudu, kde mladistvý bydlí.¹⁰⁰ Naopak v případě, že se mladistvý obviněný zdržuje ve výchovném ústavu, ve kterém by měl setrvat až do nabytí zletilosti a jeho pobyt v tomto zařízení není jen dočasný, lze toto místo pokládat za místo určující místní příslušnost soudu pro mládež.¹⁰¹

V případě, že nelze s jistotou stanovit místo, kde má mladistvý stále bydliště a místo, kde se zdržuje je přechodně vázané na studium, je vhodné a účelné, aby byla věc projednána soudem, v jehož obvodu bylo provinění spácháno.¹⁰²

„Místní příslušnost soudu pro mládež určená dle § 37 z. s. m. může být změněna s ohledem na zájmy mladistvého, pokud soud pro mládež dospěje k názoru, že by k projednání věci byl pro mladistvého vhodnější jiný soud pro mládež, nebo je to nejúčelnější s ohledem na zásady zákona o soudnictví ve věcech mládeže.“¹⁰³

⁹⁶Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 11/2007 ze dne 14. 2. 2007.

⁹⁷Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 28/2010 ze dne 2. 6. 2010.

⁹⁸Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 41/2010 ze dne 12. 8. 2010.

⁹⁹Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 61/2009 ze dne 25. 11. 2009.

¹⁰⁰Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 21/2012 ze dne 31. 5. 2012.

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 51/2008 ze dne 15. 10. 2008.

¹⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 33/2007 ze dne 30. 5. 2007.

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 69/2004 ze dne 5. 1. 2005.

¹⁰²Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 15/2009 ze dne 8. 4. 2009.

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 67/2010 ze dne 16. 11. 2010.

¹⁰³ZÁTECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 112.

4.2 Veřejnost hlavního líčení a publikování informací o něm

„Ochrana soukromí a osobnosti mladistvého prostřednictvím zákazu zveřejňování informací velmi úzce souvisí se zákonem povolenou nebo naopak vyloučenou, resp. výrazně omezenou účastí veřejnosti na hlavním líčení a veřejném zasedání konaném v trestní věci mladistvého.¹⁰⁴ Hlavní líčení a veřejné zasedání je zásadně neveřejné, jedná se o zákonnou výjimku ze zásady veřejnosti.¹⁰⁵ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže v § 54 odst. 1 velmi striktně stanoví, kdo se může těchto jednání před soudem účastnit. Kromě obžalovaného mladistvého a jeho dvou důvěrníků (§ 201 odst. 2 TrŘ), jeho obhájce, zákonných zástupců, příbuzných v pokolení přímém, sourozenců a případného manžela nebo druha, jsou to již jen poškozený a jeho zmocněnec a důvěrník, zúčastněná osoba a její zmocněnec, zákonní zástupci poškozeného a zúčastněné osoby, svědci, znalci, tlumočníci, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, úředníci Probační a mediační služby a zástupce školy nebo výchovného zařízení. Zatímco však bez přítomnosti mladistvého a jeho obhájce nelze hlavní líčení a veřejné zasedání konat (§ 64 odst. 1 ZSM), ostatní výše uvedení mají sice právo se těchto fází soudního projednávání věci účastnit, není to však jejich povinnost (pokud nejsou předvoláni jako svědci, znalci apod.).“¹⁰⁶ Důvodem, proč nelze konat hlavní líčení bez přítomnosti mladistvého je zejména výchovné působení na mladistvého během hlavního líčení, jedinou výjimkou je řízení proti uprchlému.¹⁰⁷ K problematice souhlasu mladistvého s konáním veřejného zasedání v jeho nepřítomnosti (a dle mého názoru analogicky též konání hlavního líčení v nepřítomnosti mladistvého) se vyjádřil ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud. Přítomnost obviněného mladistvého u veřejného zasedání nelze ničím nahradit a konat jej v jeho nepřítomnosti, byť s jeho souhlasem, nebo dokonce na jeho žádost.¹⁰⁸

Veřejně může být hlavní líčení nebo veřejné zasedání konáno jen na návrh mladistvého, o tomto návrhu rozhoduje soud pro mládež usnesením, proti němuž není přípustná stížnost.¹⁰⁹ Problematikou účasti veřejnosti v hlavním líčení nebo veřejném zasedání a jeho ústavní konformností se zabýval i Ústavní soud, který ve svém nálezu judikoval, že: „Právo na veřejné projednání věci je základním právem účastníka řízení“ a „je ponecháno na mladistvém, zda zvolí variantu, kterou nabízí poslední věta § 54 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, tj.

¹⁰⁴ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 652, 653.

¹⁰⁵HERCZEG, J. Zásada veřejnosti a přístup médií na jednání soudu. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 1, s. 1.

¹⁰⁶ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 652, 653.

¹⁰⁷ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 165.

¹⁰⁸Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 921/2007 ze dne 12. 9. 2007.

¹⁰⁹HERCZEG, J. Zásada veřejnosti a přístup médií na jednání soudu. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 1, s. 1.

navrhne, aby hlavní líčení nebo veřejné zasedání bylo konáno veřejně, či nikoliv.¹¹⁰ Rozsudek se však vždy vyhláší veřejně. V době vyhlášení rozsudku nesmí nic bránit tomu, aby se ho zúčastnila veřejnost.¹¹¹ Veřejné vyhlášení rozsudku v hlavním líčení v přítomnosti mladistvého je průlomem do zákazu zveřejňování informací a obligatorním důsledkem čl. 96 odst. 2 věty druhé Ústavy.¹¹² Zákon v ust. § 54 odst. 3 umožňuje zveřejnit pravomocný odsuzující rozsudek bez uvedení jména a příjmení mladistvého, předseda senátu navíc může usnesením rozhodnout o dalších omezeních spojených s uveřejněním pravomocného odsuzujícího rozsudku anebo naopak v případě provinění, které odpovídá zvláště závažnému zločinu rozhodnout o uvedení jména a příjmení, případně i dalších osobních údajů mladistvého, je-li to potřebné z hlediska ochrany společnosti (§ 54 odst. 4 ZSM). „Vždy se však jedná o publikaci odsuzujícího rozsudku, nikoliv jiné formy rozhodnutí (např. odklony) a ani rozsudku zprošťujícího. Je otázkou, zda v některých případech by nebylo vhodné publikovat i rozsudek zprošťující, např. pokud v průběhu řízení došlo k „úniku“ informací a došlo tak k poškození pověsti mladistvého.“¹¹³

„Ve sdělovacích prostředcích je možno uveřejnit jen takové obecné informace o případu a průběhu řízení, které nepovedou ke ztotožnění mladistvého ani jiných osob na řízení zúčastněných. Ke ztotožnění nesmí dojít na základě textových informací ani obrazových snímků (jak fotografií, tak kreseb).“¹¹⁴ Pojem „vyobrazení týkající se totožnosti mladistvého“, který je uveden v ust. § 54 odst. 2 ZSM je třeba vykládat extenzivně a zahrnout pod něj i vyobrazení osob blízkých mladistvému atd.¹¹⁵ „Výchovnou činnost soudu, resp. výchovné působení trestního řízení na příjemce informací není podle názoru Ústavního soudu nutno spojovat vždy právě s identifikací pachatele. Podstatnějšími informacemi pro výchovu k úctě k právům a spravedlnosti jsou zajisté informace týkající se skutkových zjištění a jejich právního posouzení, které lze za účinnosti napadených ustanovení získat při veřejném vyhlášení rozsudku a které lze bez jakéhokoliv věcného omezení svobodně projevovat a šířit.“¹¹⁶

¹¹⁰Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 28/04 ze dne 8. 11. 2005.

¹¹¹HRUŠÁKOVÁ, M. Ochrana soukromí mladistvých a dětí v řízení dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a publikace obrazových snímků. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 6, s. 172.

¹¹²VÁLKOVÁ, H. Ochrana soukromí a osobnosti mladistvého ve světle poslední novely zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Právní rozhledy*, 2006, č. 14, s. 2.

¹¹³HRUŠÁKOVÁ, M. Ochrana soukromí mladistvých a veřejnost řízení dle zákona o soudnictví ve věcech mládež. *Bulletín advokacie*, 2007, č. 1, s. 33

HERCZEG, J. Zásada veřejnosti a přístup médií na jednání soudu. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 1, s. 1.

¹¹⁴ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 149.

¹¹⁵Tamtéž, s. 150.

¹¹⁶Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 28/04 ze dne 8. 11. 2005.

5 Zvláštní způsoby řízení

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje zvláštní způsoby řízení na první pohled v jiném smyslu, než trestní řád. Z ust. § 69 ZSM vyplývá, že zvláštní způsoby řízení ve věcech mladistvých jsou pouze tzv. odklony. Při další pohledu na zákon o soudnictví ve věcech mládeže je však patrné, že i v řízení ve věcech mladistvých mohou nalézt uplatnění další zvláštní způsoby řízení uvedené v trestním řádu. Druhy zvláštních způsobů řízení podle ust. § 69 odst. 1 ZSM jsou: podmíněné zastavení trestního stíhání (zkušební doba 6 měsíců až 3 roky), narovnání, odstoupení od trestního stíhání.

V trestních věcech mladistvých je možné podle okolností případu využít řízení proti uprchlému¹¹⁷, řízení před samosoudcem a řízení po zrušení rozhodnutí nálezem Ústavního soudu. Podle JUDr. Sotoláře je možno je využít na základě toho, že je zmiňují jiná ustanovení zákona o soudnictví ve věcech mládeže.¹¹⁸ Dalším odklonem, který přichází v úvahu v případech zkráceného přípravného řízení vedeného proti mladistvému podezřelému je podmíněné odložení podání návrhu na potrestání.¹¹⁹

„Lze konstatovat, že procesní alternativy představují významnou součást našeho právního systému a jsou projevem odklonění se od nahlížení na sankci jako na výlučný prostředek ochrany před kriminalitou.“¹²⁰ Přestože institut dohody o vině a trestu zákonodárce do zvláštních způsobů řízení neřadí, rozhodla jsem se zmínku o dohodě o vině a trestu zařadit také do této kapitoly, neboť se nesporně se nejedná o „standardní“ způsob řízení.

5.1 Trestní příkaz, dohoda o vině a trestu

Ust. § 63 ZSM vylučuje ve věci mladistvého, který nedovršil 18 let věku, sjednání dohody o vině a trestu a vydání trestního příkazu. Trestní příkaz, který je jedním z druhů rozhodnutí v trestních věcech, může vydat samosoudce bez projednání věci v hlavním líčení, je proto výjimkou hned z několika základních zásad trestního řízení.¹²¹ Podle důvodové zprávy k zákonu č. 193/2012 je u mladistvého, který nedovršil 18 rok věku třeba upřednostnit výchovný vliv řízení na mladistvého před rychlostí řízení. Po dovršení osmnáctého roku však tento důvod odpadá.¹²²

¹¹⁷K možnosti vést řízení proti uprchlému se vyjádřil i Nejvyšší soud viz usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 49/2007 ze dne 25. 1. 2007.

¹¹⁸SOTOLÁŘ, A. In ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 549.

¹¹⁹ŠČERBA, F. K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 5, s. 22.

¹²⁰ŽATECKÁ, E. HRUŠÁKOVÁ, M. Odklony v řízení ve věcech mladistvých. In: *Dny práva 2012 – sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, 2013.

¹²¹JELÍNEK, J., MELICHAŘOVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Linde, 2004, s. 103.

¹²²Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012, část pátá, bod 1.

Ust. § 63 ZSM ve znění účinném před 1. 9. 2012 (tedy před účinností zákona č. 193/2012 Sb.) znělo takto: „V řízení ve věci mladistvého nelze vydat trestní příkaz“, ustanovení tedy vylučovalo použití trestního příkazu ve všech řízeních proti mladistvým a zároveň vůbec neupravovalo dohodu o vině a trestu, což je logické, neboť ta je součástí trestního řádu až od přijetí zákona č. 193/2012, který novelizoval nejen zákon o soudnictví ve věcech mládeže a jiné zákony, ale v první řadě byl do trestního řádu vložen do části druhé hlavy desáté nový díl šestý, který upravuje právě dohodu o vině a trestu.

„V trestním řízení proti obviněnému mladistvému může samosoudce vyhotovit ve smyslu § 314d odst. 3 TrŘ zjednodušený písemný rozsudek, který neobsahuje odůvodnění, jestliže se po jeho vyhlášení státní zástupce i obviněný mladistvý vzdali odvolání, nebo prohlášení o tom, že se vzdávají odvolání, učinili ve lhůtě, kterou jim samosoudce stanovil.“¹²³

Na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti¹²⁴ jsem našla statistiky využívání trestních příkazů ve věcech mladistvých za roky 2012 – 2015. V jednotlivých dokumentech, které jsou dostupné pod názvem S_AS_12a- Trestní příkazy, podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu u mladistvých...jsou dostupné statistiky za Českou republiku. Z těchto statistik jsem také čerpala. Před novelou účinnou od 1. 1. 2012 (viz výše) nebylo možno v řízení ve věcech mladistvých vydat trestní příkaz, proto jsem vyhledala pouze roky 2012 – 2015, ve kterých již bylo možné vydat trestní příkaz v řízení ve věcech mladistvých, kteří dovršili osmnáct let. Dále jsem do tabulky začlenila i celkový počet mladistvých, kteří byli v daném roce odsouzeni. Je potřeba si uvědomit, že ve třetím odstavci se nepromítá pouze součet mladistvých, kteří dovršili osmnáct let odsouzených trestním příkazem nebo odsuzujícím rozsudkem, ale všech mladistvých odsouzených odsuzujícím rozsudkem a mladistvých, kteří již dovršili osmnáct let odsouzených trestním příkazem.

Rok	Trestních příkazů	Celkem odsouzeno mladistvých	Podíl počtu TP k odsuzujícím rozsudkům
2015	248	1427	17,38 %
2014	250	1606	15,57 %
2013	305	2000	15,25 %
2012	67	2179	3,07 %

Z těchto údajů vyplývá, že využívání trestních příkazů je na vzestupu, v roce 2012 byl jejich počet zanedbatelný, což může svědčit o tom, že samosoudcům pro mládež nějakou dobu

¹²³Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 1557/2006 ze dne 10. 1. 2007.

¹²⁴<http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>

trvalo, než si na novelizované znění zvykli, nebo také o tom, že trestní věci mladistvých v tomto roce nebyly vhodné k tomu, aby byly vydávány trestní příkazy ve větší míře. Ať už je tomu jakkoliv, domnívám se, že jejich stále větší využívání v praxi je jednoznačným přínosem rychlosti řízení, přičemž mladistvý a osoby, které jsou oprávněny za mladistvého podat odvolání, mohou proti trestnímu příkazu podat odpor, čímž se trestní příkaz ruší v případě, že s jeho zněním nesouhlasí, takže není třeba vydávání trestních příkazů zákonem zcela zakazovat, jako tomu bylo před rokem 2012.

5.2 Odklony v řízení ve věcech mladistvých

Každý mladistvý, o němž se usuzuje, že spáchal provinění, nemusí být nutně postaven před soud a nemusí být ani rozhodnuto o jeho vině či nevině. Ochranu společnosti i jednotlivých občanů lze za určitých podmínek zajistit i řešením bez projednání věci v hlavním líčení.¹²⁵ Trestní právo využívá i procesní nástroje (tzv. odklony), kterými mohou orgány činné v trestním řízení reagovat na spáchanou trestnou činnost.¹²⁶

Jak jsem již uvedla výše, mezi odklony, které lze v řízení ve věcech mladistvých využít patří: podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, narovnání a odstoupení od trestního stíhání. Východiskem využívání odklonů jsou principy restorativní justice. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže speciálně upravuje pouze odstoupení od trestního stíhání, kterého lze využít pouze v případě, že se vede řízení v trestních věcech mladistvých podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Společnými znaky odklonů je jejich nenárokovost (nezáleží na vůli pouze jedné ze stran trestního řízení, „obviněný má ze zákona právo na řádný proces, nikoliv však právo na to, aby věc byla vyřízena odklonem“¹²⁷), výsledek úspěšného uplatnění odklonu vytváří překážku *res iudicata*, je nutná větší spolupráce stran, než při standardním řízení, je kladen důraz na zrychlení a zjednodušení trestního řízení (nemusí být ovšem vždy pravdou).¹²⁸

5.2.1 Odstoupení od trestního stíhání

„V přípravném řízení, předběžném projednání obžaloby i v hlavním líčení upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže další formu odklonu v trestním řízení, a to institut odstoupení od trestního stíhání (§ 71 zák. mládeže). Jedná se o výjimku ze zásady legality, rozšíření principu oportunitity ... V řízení o provinění, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož

¹²⁵SOTOLÁŘ, A. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 6, s. 169.

¹²⁶ŠČERBA, F. COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016, s. 24.

¹²⁷Usnesení Nejvyššího soudu 5 Tdo 347/2004 ze dne 13. 4. 2004.

¹²⁸PROVAZNÍK, J. Odklony v českém trestním řízení – úvahy před možnou rekodifikací. *Trestněprávní revue*, 2016, č. 4, s. 79.

horní hranice nepřevyšuje 3 léta, může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce z důvodu chybějícího veřejného zájmu na dalším stíhání mladistvého a s přihlédnutím k povaze a závažnosti provinění a osobě mladistvého odstoupit od trestního stíhání mladistvého, jestliže

- trestní stíhání není účelné a
- potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchaní dalších provinění.¹²⁹

„Fakultativní povaha tohoto řešení věci je zároveň výrazem práva na spravedlivý proces, mladistvému totiž toto řešení nelze nikdy vnutit, a to ani v případě, že je příslušné orgány činné v trestním řízení považují za neoptimálnější a pro něj za nejpříznivější.“¹³⁰ „Tento odklon se v některých směrech výrazně liší od odklonů upravených v trestním řádu. Jednak je to samozřejmě již samotná skutečnost, že odstoupení od trestního stíhání lze aplikovat jen v řízení proti mladistvým, ale významný je i rozdíl v důsledcích pro obviněného. Odstoupení od trestního stíhání totiž postrádá určité sankční prvky, které jsou spojeny s podmíněným zastavením trestního stíhání (sledování obviněného v průběhu zkušební doby, popř. zákaz výkonu činnosti či zaplacení peněžité částky), tak s narovnáním (zaplacení peněžité částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti). Tím se odstoupení od trestního stíhání svou podstatou dostává na hranici mezi odklonem spojeným s výchovným působením a prostým odklonem.“¹³¹

„Odstoupení od trestního stíhání přichází v úvahu jak u provinění spáchaných úmyslně, tak z nedbalosti.“¹³² Podle autorek komentáře k zákonu o soudnictví ve věcech mládeže v právní teorii není pochyb o tom, že tento způsob řešení trestní věci by měl být volen pouze v případě, kdy lze důvodně dovozovat, že se mladistvý napříště vyvaruje opakování trestné činnosti a dostojí svým povinnostem vyplývajícím z převzatých závazků nebo výchovných opatření.¹³³ Ačkoliv to dikce zákona výslovně nepožaduje, je nutné, aby mladistvý před orgánem činným podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže prohlásil, že provedl určité jednání a tím způsobil určitý následek (jinak nelze hovořit o jeho připravenosti nést za takové jednání odpovědnost).¹³⁴ V případě, že bude rozhodnuto o odstoupení od trestního stíhání (rozhodnutí má formu usnesení), není toto rozhodnutí podmíněno splněním dalších skutečností a případné neplnění závazků či převzatých

¹²⁹JELÍNEK J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 749.

¹³⁰SOTOLÁŘ, A. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 6, s. 169.

¹³¹ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 116.

¹³²ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 182.

¹³³ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 183.

¹³⁴SOTOLÁŘ, A. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 6, s. 169.

výchovných opáření nemá pro mladistvého žádné právní následky.¹³⁵ Mladistvý obviněný může na základě ust. § 70 odst. 4 podat proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání stížnost a podle ust. § 70 odst. 5 trestní stíhání mladistvého obviněného pokračuje, pokud mladistvý do tří dnů od oznámení usnesení o odstoupení od trestního stíhání prohlásí, že na projednání věci trvá.

Ukončení trestního stíhání odstoupením od trestního stíhání není spojeno s povinností mladistvého k náhradě nákladů poškozeného, neboť ve spojení s odstoupením nelze o náhradě škody poškozenému rozhodnout. Poškozený může žádat náhradu škody, náhradu nemajetkové újmy, či vydání bezdůvodného obohacení v civilním soudním řízení.¹³⁶ Zásadně ovšem platí, že mladistvý obviněný musí jednat takovým způsobem, který demonstruje jeho připravenost odčinit a vypořádat škodlivé následky svého činu ve vztahu k poškozeným.¹³⁷

5.3 Analýza statistických údajů využívání odklonů

Na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti¹³⁸ jsem našla statistiky využívání odklonů před okresními soudy za roky 2008 – 2015, jednotlivé dokumenty jsou dostupné pod názvem „S_AS_12a- Trestní příkazy, podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu u mladistvých...“. Z těchto statistik jsem čerpala informace o počtu odklonů před okresními soudy v České republice. Zahrnula jsem do nich odstoupení od trestního stíhání, podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání.

Rok	Odstoupení od trestního stíhání	Podmíněné zastavení trestního stíhání	Narovnání
2015	3	126	0
2014	13	178	0
2013	6	165	0
2012	10	262	0
2011	14	288	1
2010	20	288	0
2009	27	353	1
2008	17	492	0

Z těchto údajů můžeme vidět, že před soudy pro mládež je, stejně jako u dospělých pachatelů daleko více využíváno podmíněné zastavení trestního stíhání než narovnání. Překvapivé ovšem je, že odstoupení od trestního stíhání, které lze schválit pouze v řízení ve

¹³⁵ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 183- 185.

¹³⁶Tamtéž, s. 188.

¹³⁷SOTOLÁŘ, A. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 6, s. 169.

¹³⁸<http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>

věcech mladistvých, je využíváno v tak malém počtu případů. Těžko soudit, proč je tomu tak. Já se domnívám, že důvodem může být skutečnost, že jednou z podmínek je chybějící veřejný zájem. Státní zástupce má totiž podle ust. § 172 odst. 2 písm. c) možnost zastavit trestní stíhání obviněného, ačkoliv obecné podmínky pro trestní stíhání jsou splněny, „jestliže vzhledem k míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen a jeho následku nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo“. Tato fakultativní možnost státního zástupce je vyjádřením zásady oportunity, která je opakem zásady legality a je procesněprávním korektivem zásady subsidiarity trestí represe. V případě, kdy se státní zástupce rozhoduje o tom, kterou z možností využije, možná častěji volí právě tuto možnost, ale jedná se o pouhou domněnku.

Dále jsem na stránkách Ministerstva spravedlnosti ze sekce statistických ročenek¹³⁹ konkrétně kód sestavy „ROČENKA_3-Statistická ročenka kriminality“ čerpala údaje o počtu obžalob, trestních stíhání, zkrácených přípravných řízení. Odklony jsem poté sečetla a vypočítala podíl vyjádřený v procentech k počtu obžalob, který jsem zaokrouhlila na dvě desetinná místa. Nejmenší podíl odklonů k počtu obžalob byl v roce 2009, nejvyšší v roce 2011. Rozdíl mezi těmito roky je 4,81%, takže nelze hovořit o velké nevyváženosti, ale naopak lze říci, že odklony v řízení před soudy pro mládež byly v jednotlivých letech využívány poměrně rovnoměrně.

Rok	Počet obžalob	Podmíněné zastavení TS	Narovnání	Odstoupení od TS	Podíl odklonů k počtu obžalob
2015	1503	126	0	3	8,58%
2014	1699	178	0	13	11,24%
2013	1956	165	0	6	8,74%
2012	2596	262	0	10	10,48%
2011	2667	288	1	14	11,36%
2010	4127	288	0	20	7,46%
2009	5815	353	1	27	6,55%
2008	6375	492	0	17	7,98%

Informace o počtu odklonů v přípravném řízení mi byly poskytnuty za rok 2012 - 2015 na základě žádosti podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Údaje jsem rozdělila do dvou tabulek, v první tabulce je uvedeno využívání podmíněného odložení podání návrhu na potrestání ve zkráceném přípravném řízení. Rozdíl mezi „nejslabším“ rokem, kterým

¹³⁹<http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>

byl rok 2012 a rokem 2014, kdy byl podíl podmíněných odložení podání návrhu na potrestání nejvyšší, činí 5,17%, což nepovažuji za velký skok vzhledem k tomu, že musíme brát v úvahu individuální povahu každého případu.

Rok	Zkrácená přípravná řízení	Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání	Podíl podmíněných odložení k počtu přípravných řízení
2015	316	30	9,49%
2014	557	78	14,00%
2013	559	71	12,70%
2012	600	53	8,83%

V následující tabulce jsou uvedeny odklony uplatněné v jiném než zkráceném přípravném řízení. V tomto případě se jedná o extrémně stabilní využívání odklonů, rozdíl mezi největším a nejmenším procentním zastoupením odklonů k celkovému počtu zahájených trestních stíhání je pouze 1,27%.

Rok	Trestní stíhání	Podmíněné zastavení trestního stíhání + narovnání	Odstoupení od trestního stíhání	Podíl odklonů k počtu trestních stíhání
2015	2418	183	2	7,65%
2014	2014	146	1	7,30%
2013	2392	201	4	8,57%
2012	3078	232	4	7,67%

Pokud tedy sečteme počet zahájených trestních stíhání a počet zkrácených přípravných řízení vedených v letech 2012 – 2015 a veškeré odklony, které byly v řízení ve věcech mladistvých využity, získáme komplexní pohled na využívání odklonů v řízení ve věcech mladistvých.

Rok	Přípravných řízení celkem	Odklony v přípravném řízení (v %)	Odklony v řízení před soudem (v %)	Odklony celkem	Podíl odklonů k zahájeným řízením
2015	2734	62,50%	37,50%	344	12,58%
2014	2571	60,21%	39,79%	480	18,67%
2013	2951	61,74%	38,26%	447	15,15%
2012	3678	45,27%	54,73%	497	13,51%

Ve svém příspěvku¹⁴⁰ se JUDr. Hrušáková a JUDr. Žatecká se domnívají, že pravé odklony jsou odklony uplatňované v rámci přípravného řízení a odklony uplatňované v řízení před soudem postrádají pravý smysl. Na výše uvedené tabulce ovšem vidíme, že ač v posledních třech letech tvořily odklony v přípravném řízení více než 60% z celkového množství uplatněných odklonů, v roce 2012 tomu bylo naopak a odklony v přípravném řízení netvořily ani polovinu celkového množství odklonů. Nelze tudíž říci, že by těžiště využívání odklonů leželo v přípravném řízení (jak by to podle teorie mělo být správně) a v řízení před soudem se jednalo o „odchylku“, ale množství odklonů uplatňovaných před soudem může být i vyšší, než v přípravném řízení. V posledním sloupci tabulky uvádím celkový podíl odklonů k součtu zahájených trestních stíhání a zkrácených přípravných řízení v jednotlivých letech. Jak si můžeme všimnout, pohybují se v rozmezí necelých 13% až necelých 19%, což je podle mého názoru poměrně nízký počet a případů, ale z pohledu studenta je těžké zaujmout stanovisko k tomu, co by se mělo v praxi změnit, aby se uplatňovalo více odklonů, než doposud.

¹⁴⁰ ŽATECKÁ, E. HRUŠÁKOVÁ, M. Odklony v řízení ve věcech mladistvých. In: Dny práva 2012 – sborník příspěvků. Brno: Masarykova univerzita, 2013.

6 Aplikace zákona č. 218/2003 Sb. na postup OČTŘ – analýza spisu

Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje, služba kriminální policie a vyšetřování, Odbor obecné kriminality – 1. oddělení, vyhovělo mé žádosti a poskytlo mi k vypracování této diplomové práce dva spisy, vztahující se k postupu OČTŘ v problematice mladistvých pachatelů.

Spisy se týkaly vzájemně propojených skutků, které se odehrály v srpnu roku 2013 v Jihomoravském kraji. Nejprve jsem spisy prostudovala, udělala si poznámky k důležitým bodům a ty jsem poté analyzovala za pomoci právních předpisů, které se na jednotlivé úkony vztahovaly. Vzhledem k tomu, že moje diplomová práce je zaměřena na řízení ve věcech mladistvých z pohledu trestního práva, nejvíce jsem se věnovala analýze postupů, které se k této tematice vztahovaly. V analýze spisů¹⁴¹ jsem z důvodu zachování anonymity použila smyšlené iniciály pro označení poškozeného a jeho rodinných příslušníků ve tvaru A.A., B.A., C.A. a D.A. a pro označení pachatelů ve tvaru B.B., C.C. Pro zaměnění názvu obce uvedené ve spisu jsem použila označení ve tvaru T. Pro jména všech ostatních osob, o které se moje analýza opírá, jsem použila jejich iniciály.

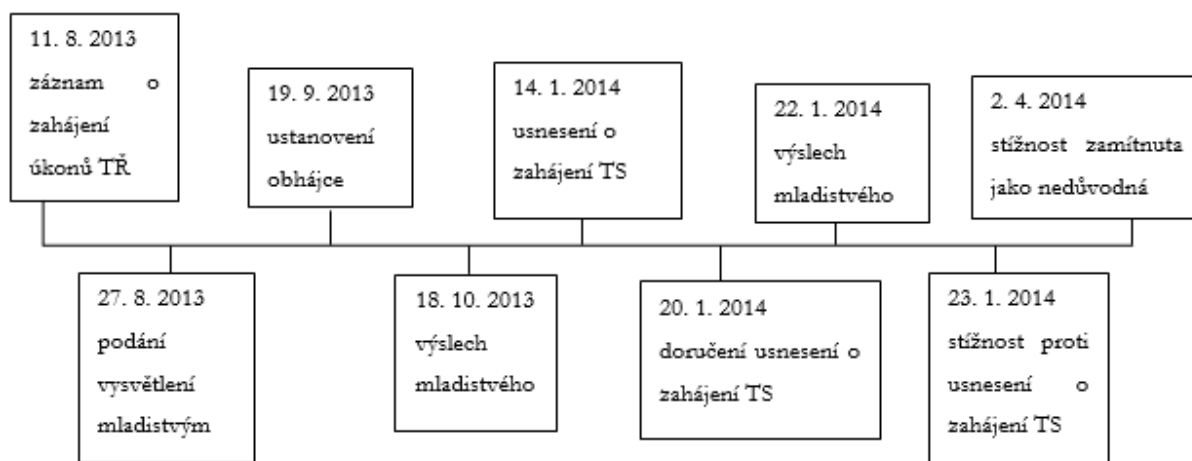
Důvodem, proč jsem výše uvedené spisy zvolila, bylo nejen to, že se spis týkající se mladistvého C.C. byl nesporně velmi zajímavý a ojedinělý, takže lze posoudit, zda orgány činné podle zákona ve věcech mládeže v řízení postupovaly v souladu se zákonem o soudnictví ve věcech mládeže, ale zároveň mi umožnil zhodnotit, zda při řešení konkrétních sporných otázek v trestním řízení postupovaly v souladu s základními zásadami, neboť jednou z funkcí základních zásad je funkce aplikační.¹⁴²

Pro usnadnění orientace v případě jsem vypracovala časovou osu, na kterou jsem umístila nejdůležitější skutečnosti, které v řízení nastaly před podáním obžaloby.

¹⁴¹ Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje, služba kriminální policie a vyšetřování, Odbor obecné kriminality - 1. oddělení. Trestní spis. Sp. zn. KRPB-195623/TČ – 2013 – 060071 – ŠČU.

Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje, služba kriminální policie a vyšetřování, Odbor obecné kriminality - 1. oddělení. Trestní spis. Sp. zn. KRPB-222936/TČ-2013-060071.

¹⁴² JELÍNEK J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 132.

6.1 Shrnutí skutkového stavu

Dne 10. 8. 2013 objevil náhodný chodec při procházce v lese mrtvolu. Tuto skutečnost oznámil Policii České Republiky, která na místo vyslala hlídku, která zde zajistila tělo mrtvého muže a následně bylo provedeno ohledání místa činu jako neodkladný úkon. Tělo bylo posléze identifikováno jako A.A. V okolí těla se nenacházely z důvodu silného deště žádné trasologické stopy. Podle ust. § 115 odst.1 TrŘ byla 12. 8. 2013 nařízena prohlídka těla a pitva mrtvoly, k tomuto úkonu za účelem vypracování znaleckého posudku byli přibráni dva znalci z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství a znalec z oboru zdravotnictví, odvětví toxikologie (§ 105 odst. 4 TrŘ). Během pitvy bylo nalezeno čtyřnásobné střelné poranění. Tři ze čtyř střelných poranění byla sama o sobě způsobila vést ke smrti poškozeného A.A.

6.2 Zahájení úkonů trestního řízení

Policejní orgán provedl dne 10. 8. 2013 ohledání místa činu jako neodkladný úkon a dne 11. 8. 2013 sepsal záznam o zahájení úkonů trestního řízení dle § 158 odst. 3 TrŘ ve věci trestného činu vraždy A.A. dle § 140 odst. 1 TrŘ. V záznamu o zahájení úkonů trestního řízení uvedl v souladu s § 158 odst. 3 TrŘ skutkové okolnosti, pro které řízení zahájil a způsob, jakým se o nich dozvěděl. Policejní orgán postupoval v souladu se zásadou oficiality, která je vyjádřena v ust. § 2 odst. 4 TrŘ, jakmile se dozvěděl o tom, že byl pravděpodobně spáchán trestný čin (oznámení náhodného chodce, který našel v lese tělo muže) začal provádět procesní úkony z úřední povinnosti.

V této době neměl policejní orgán dostatečně odůvodněný závěr, že trestný čin spáchala určitá osoba, a proto nebyly podmínky pro postup dle ust. § 160 odst. 1 TrŘ, tedy pro zahájení trestního stíhání sdělením obvinění konkrétní podezřelé osobě.

Úsek řízení od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu předcházely, do podání obžaloby se dle ust.

§ 12 odst. 10 TrŘ nazývá přípravné řízení. V této fázi řízení se plně uplatňuje zásada vyhledávací, která má úzký vztah k zásadě oficiality. Je vymezena v ust. § 2 odst. 5 TrŘ, orgány činné v trestním řízení postupují tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.¹⁴³

V souladu s výše uvedenými zásadami, tedy zásadou oficiality a zásadou vyhledávací, začaly policejní orgány po sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení opatřovat potřebné podklady, zejména předvolávaly k podání vysvětlení dle § 158 odst. 3 písm. a) TrŘ členy rodiny poškozeného, jeho spolužáky, známé a kamarády a za podmínek stanovených v § 114 TrŘ předvolávaly i k odběrům biologického materiálu dle § 158 odst. 3 písm. e). Dále policie vyzývala majitele zbraně Margolin, kteří bydleli v okolí místa činu, k jejímu vydání. Jednalo se o věc důležitou pro trestní řízení, neboť touto zbraní byl zastřelen A.A. Mezi osobami, které vlastnily tento typ zbraně, byl i otec dítěte mladšího patnácti let B.B., který byl 16. 8. 2013 policejním orgánem vyzván k vydání zbraně a dne 26. 8. 2013 zbraň dobrovolně vydal.

Skutečnosti, které policejní orgány zjistily prověřováním podle ust. § 158 odst. 1 TrŘ odůvodnily závěr, že důvodně podezřelí ze spáchání trestného činu vraždy jsou dvě osoby, a to dítě mladší patnácti let B.B. a mladistvý C.C., spolužáci ze základní školy, na kterou chodil i poškozený A.A. Při výslechu konaném dne 26. 8. 2013 B.B. vypověděl, že vzal svému otci jeho zbraň a náboje, společně s mladistvým C.C. nalákali poškozeného A.A. do lesa pod záminkou, že mu ukážou šišky marihuany. Zde B.B. otcovou zbraní nejprve střílel poškozeného A.A. do ušního boltce, poté do zad a nakonec ještě dvakrát do hlavy. Oba podezřelí shodně vypověděli, že mladistvý C.C. na místě činu nepodnikal žádné kroky směřující k usmrcení A.A. OČTŘ si vyžádaly výpis facebookové konverzace mezi dítětem mladším patnácti let B.B. a mladistvým C.C., ze které vyplynulo, že mladistvý C.C. plánoval s dítětem mladším patnácti let B.B. vraždu A.A. Mladistvý C.C. při podání vysvětlení dne 27. 8. 2013 vypověděl, že důvodem, proč dítěti mladšímu patnácti let B.B. pomáhal, byla slíbená úplata za pomoc vylákat poškozeného A.A. na místo činu a výhrůžky dítěte mladšího patnácti let B.B. Domnívám se, že mladistvý C.C. měl mít obhájce již dne 27. 8. 2013, pokud podával vysvětlení jako osoba podezřelá ze spáchání provinění (§ 42 odst. 2 písm. a) ZSM). Ze spisu ale nebylo zcela čitelné, zda tomu tak opravdu bylo, nebo zda policejní orgán dospěl k tomu, že je mladistvý C.C. podezřelý, až po jeho výslechu.

Mladistvý C.C. byl umístěn do Dětské psychiatrické nemocnice a o den později, tedy dne 6. 9. 2013 byl poučen, že je podezřelý ze spáchání provinění vraždy podle § 140 odst. 2 TrZ ve stadiu přípravy dle § 20 odst. 1 TrZ a o tom, že na základě § 42 odst. 2 písm. a) ZSM „mladistvý musí mít obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle tohoto zákona nebo

¹⁴³JELÍNEK J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 160. 161.

provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce o něm zajistit.“

Byl též poučen, že si může zvolit obhájce ve lhůtě 3 dnů od převzetí poučení. Zásada zajištění práva na obhajobu uvedená v ust. § 2 odst. 13 TrŘ zaručuje osobě, proti které se řízení vede, že bude tato osoba OČTŘ v každé fázi řízení poučena o právech umožňujících této osobě plné uplatnění obhajoby a o tom, že si může zvolit obhájce. Mladistvý byl poučen, že v případě, že si obhájce nezvolí a nezvolí-li mu ho ani jeho zákonný zástupce, může mu ho zvolit příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojitel, manžel, druh i zúčastněná osoba (§ 44 odst. 2 ZSM). Pokud by si mladistvý obhájce nezvolil sám, ani by mu nebyl zvolen zákonným zástupcem či výše vyjmenovaným příbuzným, bude mu obhájce ustanoven. K nutné obhajobě v řízení ve věcech mladistvých viz kapitola 3). Mladistvý C.C. si obhájce nezvolil a nezvolila mu jej ani jiná oprávněná osoba (§ 44 odst. 2 ZSM), proto mu byl 19. 9. 2013 ustanoven obhájce Mgr. R.S soudcem pro mládež.

Dne 20. 9. 2013 podala zprávu o poměrech mladistvého C.C. vedoucí oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Vzhledem ke zprávám ze školy byla matka v předchozím roce několikrát volána ke konzultaci na OSPOD. Spolupráce s matkou se tomuto orgánu zdála v pořádku, matka se snažila dbát na doporučení a navštěvovala se synem dětského psychiatra MUDr. Z. V. Nejen zde, ale v celém řízení byla důsledně dodržována zásada spolupráce mezi orgány činnými podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže s OSPOD.

Dne 18. 10. 2013 byl mladistvý C.C. vyslechnut, o konání výslechu byl 9. 10. 2013 telefonicky vyrozuměn obhájce, zákonný zástupce vyrozuměn dne 10. 10. 2013. U výslechu byl přítomen obhájce, ředitelka diagnostického ústavu a pracovnice OSPOD.

Dne 21. 10. 2013 bylo dle § 116 odst. 1 TrŘ opatřením nařízeno vyšetření duševního stavu mladistvého C.C. a vypracování znaleckého posudku znalcem z oboru zdravotnictví pro odvětví psychiatrie (MUDr. E.Š.), specializace dětská a dorostová psychiatrie a dne 23. 10. 2013 bylo nařízeno vypracování znaleckého posudku z oboru zdravotnictví pro odvětví psychiatrie, specializace klinická psychologie (PhDr. B.Š.). Vyšetření zdravotního stavu mladistvého proběhlo v souladu s § 58 odst. 1 ZSM. Ze znaleckých posudků vyplynulo, že mladistvý byl schopen rozpoznat následky svého jednání a své jednání ovládat, byl tedy dostatečně rozumově a mravně vyspělý.

6.3 Zahájení trestního stíhání

Dne 14. 1. 2014 bylo vydáno usnesení o zahájení trestního stíhání mladistvého C.C. jako obviněného ze spáchání provinění vraždy podle § 140 odst. 2 TrZ za použití § 22 odst. 2 TrZ jako nepřímého pachatele. Usnesení o zahájení trestního stíhání bylo vydáno podle ust. § 160

odst. 1 TrŘ, kde je uvedeno: „Nasvědčují-li prověřováním podle § 158 zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, rozhodne policejní orgán neprodleně o zahájení trestního stíhání této osoby jako obviněného...“. K ust. § 160 odst. 1 TrŘ bylo použito ještě ustanovení § 6 odst. 1 ZSM: „Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění.“ Rozhodnutí policejního orgánu o zahájení trestního stíhání obsahovalo obligatorní náležitosti dle ust. § 160 odst. 1 TrŘ.

Dne 22. 1. 2014 byl vyslechnut obviněný mladistvý C.C. a o jeho výsledku byl pořízen protokol. Obhájce mladistvého byl o výsledku vyrozuměn 20. 1. 2014 a současně mu bylo doručeno usnesení o zahájení trestního stíhání. Obviněný byl poučen o svém právu nevypovídat podle § 33 odst. 1 TrŘ a tohoto práva nevyužil. Výsledku mladistvého se od počátku účastnil obhájce mladistvého Mgr. R. S., který byl mladistvému ustanoven a pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí Mgr. L. K..

Usnesení o zahájení trestního stíhání splňovalo všechny zákonem stanovené náležitosti. Dne 23. 1. 2014 podal obviněný prostřednictvím svého obhájce stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání. V odůvodnění tvrdil, že věc by měla být vrácena policejnímu orgánu k dalšímu došetření s pokynem věc odložit, protože dle názoru obhájce obviněného jediným konkrétním argumentem pro zahájení trestního stíhání byly skutečnosti uvedené ve znaleckých posudcích, které se zabývaly psychickými a psychologickými vyšetřeními dítěte mladšího patnácti let B.B. Obhajoba tedy namítala, že došlo k porušení zásady zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností, která je uvedena v ust. § 2 odst. 5 TrŘ, neboť podle obhajoby nebyl zjištěn skutkový stav mimo důvodnou pochybnost.

Státní zástupkyně Vrchního státního zastupitelství v Olomouci však dne 2. 4. 2014 rozhodla usnesením, že se stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání mladistvého C.C. zamítá jako nedůvodná. Dne 15. 5. 2014 byl státnímu zastupitelství policejním orgánem podán návrh na podání obžaloby.

6.4 Obžaloba

Na mladistvého C.C. byla dne 29. 5. 2014 státní zástupkyně Krajského státního zastupitelství v Brně (JUDr. Z. Z.) podána obžaloba č. j. 1 KZV 4/2014-33 pro trestný čin vraždy dle § 140 odst. 2 TrZ za použití § 22 odst. 2 TrZ. Podání obžaloby, tedy předání věci k rozhodnutí o vině a trestu soudu pro mládež je vyjádření akuziční funkce zásady legality¹⁴⁴, která je vyjádřena v ust. § 2 odst. 3 TrŘ, podle které je státní zástupce „povinen stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je

¹⁴⁴ JELÍNEK J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s.148.

Česká republika vázána nestanoví jinak.“ V hlavě desáté oddílu sedmém trestního řádu jsou upraveny náležitosti obžaloby. Podle ust. § 176 TrŘ státní zástupce podá obžalobu, jestliže výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud. V tomto případě státní zástupkyně v obžalobě shrnula skutkový stav, z kterého vyplývá, že obžalovaný jiného úmyslně usmrtil po předchozím uvážení a k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku. V ust. § 176 odst. 2 TrŘ je uvedeno: „Obžaloba může být podána jen pro skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání...“, což bylo splněno, neboť trestní stíhání proti mladistvému C.C. bylo zahájeno pro stejný skutek. Obligatorní náležitosti obžaloby jsou stanoveny v ust. § 177 TrŘ a obžaloba je splňovala.

Podáním obžaloby se uplatnila zásada obžalovacích, uvedená v ust. § 2 odst. 8 TrŘ, která stanoví, že trestní stíhání před soudem lze vést mimo jiné na základě obžaloby podané státním zástupcem a státní zástupce veřejnou žalobu v řízení před soudem také zastupuje. Obžalovací zásada se uplatnila pouze v řízení před soudem, což je v souladu s jejím smyslem, neboť přípravné řízení není řízení kontradiktorní.¹⁴⁵

6.5 Rozhodnutí soudu I. a II. stupně

Rozhodnutí vydal 14. 8. 2014 Krajský soud v Brně, který rozhodl rozsudkem č. j. 2 Tm 2/2014 v hlavním líčení konaném téhož dne. Podle výrokové části rozsudku soudu prvního stupně spáchal mladistvý provinění vraždy podle § 140 odst. 2 TrZ jako nepřímý pachatel podle § 22 odst. 2 TrZ. Za to mu soud uložil podle § 140 odst. 2 TrZ za použití § 31 odst. 1 ZSM trestní opatření odnětí svobody v trvání tři a půl roku. Podle § 31 odst. 4 ZSM mladistvý uložené trestní opatření vykoná odděleně od ostatních odsouzených ve věznici nebo ve zvláštním oddělení pro mladistvé.

Podle § 228 odst. 1 TrŘ je mladistvý povinen zaplatit na náhradě škody poškozeným: B.A. částku ve výši 240.000 Kč, C.A. částku ve výši 175.000 Kč, D.A. částku ve výši 240.000 Kč, VZP ČR částku ve výši 484 Kč. Podle § 229 odst. 2 TrŘ odkázal poškozené B.A. a C.A. se zbytky svých nároků na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

Podle § 101 odst. 1 písm. c) TrZ se zabírá samonabíjecí pistole vzor Margolin, ráže 22, včetně zásobníku.

Proti rozhodnutí Krajského soudu v Brně, jako soudu prvního stupně podali odvolání obžalovaný mladistvý C.C., poškozené B.A., C.A. (co do výroku o náhradě škody, přiznaná výše podle jejich názoru byla neúměrně nízká) a Městský úřad v obci T., orgán sociálně-právní ochrany dětí (ve prospěch obviněného). Rozhodnutí nenabýlo právní moci, protože odvolání byla podána

¹⁴⁵JELÍNEK J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 173.

včas dle § 248 odst. 1 TrŘ, oprávněnými osobami podle § 246 odst. 1 písm. b) a písm. d) TrŘ a měla zákonem předepsané náležitosti dle § 249 TrŘ. Nebylo proto shledáno důvodů pro jejich zamítnutí podle § 253 odst. 1 TrŘ či odmítnutí podle § 253 odst. 3 TrŘ. Bylo nařízeno veřejné zasedání.

Odvolací soud pak podle § 254 odst. 1 a odst. 3 TrŘ přezkoumal zákonnost a odůvodněnost jen těch výroků rozsudku, proti nimž obžalovaný podal odvolání, jakož i správnost postupu řízení, které mu předcházelo. Rozsudek soudu prvního stupně byl odvolacím soudem, kterým byl Vrchní soud v Olomouci, zrušen v plném rozsahu podle § 258 odst. 1 písm. b) TrŘ a vydal dne 13. 1. 2015 nové rozhodnutí podle § 259 odst. 3 TrŘ, tímto rozhodnutím je rozsudek č. j. 4 Tmo 18/20014-1536. Odvolací soud mohl rozsudkem ve věci rozhodnout proto, že nové rozhodnutí mohl učinit na podkladě skutkového stavu, který byl v napadeném rozsudku správně zjištěn a na základě důkazů provedených před odvolacím soudem doplněn. V tomto případě se výroková část rozhodnutí změnila pouze velmi drobně tak, aby byla formulace v souladu s účinnou právní úpravou (slova na náhradě škody nahrazena slovy na způsobené nemajetkové újmě). Vrchní soud v Olomouci odůvodnil zrušení celého rozsudku soudu prvního stupně tím, že tak učinil, aby nebyly pochybnosti ohledně správnosti skutkových tvrzení. Domnívám se ovšem, že odvolací soud mohl v souladu s ust. § 258 odst. 2 TrŘ zrušit pouze výrok o náhradě škody a nahradit jej výrokem o náhradě nemajetkové újmy, což by bylo v tomto případě podle mého názoru vhodnější řešení.

Ačkoliv není mým úkolem posuzovat rozhodnutí soudu, po prostudování spisu mám pochybnost o tom, zda v řízení před soudem nedošlo k jistým pochybením. Na začátek musím poznamenat, že jsem nebyla přítomna u výslechu mladistvého obviněného ani svědků, pouze jsem četla spisový materiál a proto jsem mohla nabýt jiného dojmu než orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. I přesto mám pár poznámek k tomu, jak se soud pro mládež vypořádal se skutkovými zjištěními. Ze spisového materiálu vyplývá, že jediným důkazem, který usvědčil mladistvého ze spáchání provinění vraždy ve formě nepřímého pachatelství byla výpověď dítěte mladšího patnácti let B.B. („střelce“), který vypověděl, že mu po prvních výstřelech, po kterých poškozený stále žil řekl „Doraž ho!“ načež B.B. znovu nabíl zbraň a střílil poškozeného čelně do hlavy. Znaleckými posudky, kterými byl zkoumán intelekt mladistvého C.C. bylo prokázáno, že intelligence mladistvého je mírně podprůměrná. Ani po podrobném a opakovaném prostudování spisu nemohu dospět k odůvodněnému názoru, že si byl mladistvý C.C. vědom toho, že pokud čin spáchá dítě mladší patnácti let B.B., nebude za něj trestně odpovědné, a proto jej k jednání využil. Naopak usuzuji, že mladší, ale inteligentnější a rozumově vyspělejší B.B. usmrtil poškozeného z vlastní vůle a mladistvý C.C. mu s vylákáním poškozeného

pomohl spíše proto, že neměl výhrady proti tomu, že by se něco mohlo stát spolužákovi, který ho soustavně šikanoval a kvůli kterému se necítil být součástí kolektivu.

Úkolem OČTŘ je zjistit, zda se určitý skutek, který je předmětem trestního řízení, stal, zda je trestným činem (v tomto případě proviněním) a kdo jej spáchal, což činí formou dokazování, které rozhoduje o výsledku procesu a přesvědčivosti rozhodnutí.¹⁴⁶ V tomto případě mám pochybnost o tom, zda tento důkaz, který orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže získali, je dostatečně věrohodný a postačující k tomu, aby byl mladistvý C.C. shledán vinným. Domnívám se, že došlo k pochybení při hodnocení důkazů (myšlenková činnost, kterou orgán činný v trestním řízení přisuzuje získanému důkazu určitou hodnotu, pokud jde o jeho závažnost, zákonnost a pravdivost, což určuje důkazní moc důkazů)¹⁴⁷. Je mi jasné, že úkol soudu pro mládež byl extrémně obtížný. Na rozdíl od soudu pro mládež nesouhlasím s tím, že opakovaná a neměnicí se výpověď dítěte mladšího patnácti let B.B. by mohla být dostatečným podkladem pro to, aby byl mladistvý C.C. uznán vinným. Jde o osoby nízkého věku, které byly v této situaci zcela jistě velmi rozrušené a tím pádem i schopnost zapamatovat si správně detaily situace může být omezena. Soud k tomu měl podle mého názoru v rozhodnutí přihlídnout.

Dle nálezu Ústavního soudu v případě existence jakýchkoliv rozumných pochybností nelze tyto pochybnosti vyložit v neprospěch obžalovaného mladistvého, ale naopak z principu presumpce nevinny plyne pravidlo *in dubio pro reo*, dle kterého, není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových pochybností, je nutno rozhodnout ve prospěch obviněného. Ačkoliv má soudce volnost ohledně hodnocení důkazů, nemůže jít o úvahu absolutní. V odůvodnění rozhodnutí Ústavního soudu ve věci, která má jisté shodné rysy s případem, který v této kapitole analyzuji, uvedl Ústavní soud klíčový argument, že u případu domnělého spolupachatelství, které bylo založeno pouze na usvědčující výpovědi již odsouzeného mladistvého, není tento důkaz dostačující, neboť výpověď odsouzeného mladistvého nelze považovat za věrohodnější než výpověď druhého mladistvého, který byl domnělým spolupachatelem. Ústavní soud by se spíše přiklonil k názoru státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství, že se dá spíše uvažovat o nepřekažení trestného činu.¹⁴⁸ Podle mého názoru by jako nepřekažení trestného činu mohlo být teoreticky kvalifikováno i jednání mladistvého C.C., kdyby soud pro mládež neměl za to, že je výpověď dítěte mladšího patnácti let

¹⁴⁶JELÍNEK J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 369.

¹⁴⁷Tamtéž, s. 400, 401.

¹⁴⁸Nález Ústavního soudu I. ÚS 3741/11 ze dne 28. 6. 2014.

B.B. věrohodná. Tento názor nemění ani článek prof. Kratochvíla, který se domnívá, že bez věty „Doraž ho!“ by se jednalo o beztrestné jednání a mezeru v zákoně.¹⁴⁹

Tento případ je velmi zajímavý i z toho hlediska, že člověku umožní zamyslet se nad tím, jak vysoká musí být dominance nepřímého pachatele, aby se jednalo o spáchání trestného činu ve formě nepřímého pachatelství. Domnívám se, že na toto téma by mohla být napsaná celá práce, neboť je velmi zajímavé. Já bohužel vzhledem k tomu, že téma mé diplomové práce je procesněprávní, nemohu své myšlenky na tomto místě uvést, proto alespoň odkazuji na výše zmíněný článek prof. Kratochvíla, který přináší velké množství podnětů k diskuzi.

Domnívám se, že orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže postupovaly v souladu se zásadou vyhledávací, neboť žádné další skutečnosti, které by mohly případ více objasnit, nemohly být v této chvíli vyhledány.

Pochybnosti ve mně taky budí výrok o náhradě způsobené nemajetkové újmy poškozeným. Nárok byl uplatněn v souladu s § 228 odst. 1 TrŘ, byl uplatněn včas podle § 43 odst. 3 TrŘ, takže o něm mohly orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže rozhodovat, ačkoliv se jedná o jednu z výjimek ze zásady oficiality. Přesto se domnívám, že soud pro mládež pochybil, když o něm v tomto případě rozhodl a neodkázal poškozené do občanského soudního řízení s celým nárokem. Přestože podle článku Prof. Jelínka a JUDr. Pelce trpí zákon o obětech trestných činů terminologickými nedostatky¹⁵⁰, v ust. § 2 stanoví: „Za trestný čin se pro účely tohoto zákona považuje také čin jinak trestný.“ „Práva oběti náležejí v zásadě i osobám, na nichž byl spáchán čin jinak trestný ... Opodstatnění této konstrukce tkví v újmě, která oběti vznikla, neboť bude srovnatelná s újmou, jako kdyby k trestnému činu došlo.“¹⁵¹ V § 2 odst. 3 zákona o obětech trestných činů dochází k rozšíření pojmu oběti na pozůstalé, neboť „tyto osoby pocít'ují jako vlastní újmu, jestliže došlo k usmrcení osoby blízké. Z uvedeného důvodu je nutné přiznat status oběti všem takto postiženým osobám a nelze mezi nimi diferencovat.“¹⁵²

Pokud vezmeme v potaz komentář k zákonu o obětech trestných činů, dojdeme nepochybně k názoru, že dítě mladší patnácti let B.B., který spáchal čin jinak trestný je také povinen k náhradě nemajetkové újmy, ba co víc větším dílem, než mladistvý C.C., kterému ovšem byla jako jedinému povinnost k náhradě uložena a to ve výši, kterou stanovil v době spáchání činu účinný občanský zákoník. S odhlédnutím od věku pachatelů bych tedy uložila povinnost k náhradě nemajetkové újmy oběma poměrně podle míry účasti na činu, neboť si nemyslím, že je

¹⁴⁹KRATOCHVÍL, V. Od nepřímého pachatelství k přímému (skrze quasispolupachatelství sui generis), anebo beztrestnost? *Státní zastupitelství*, 2016, č. 1, str. 19.

¹⁵⁰JELÍNEK, J. PELC, V. Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 11, s. 20.

¹⁵¹GRÍVNA, T. In GRÍVNA, T. a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 27.

¹⁵² Tamtéž, s. 30.

vůbec možné, aby mladistvý C.C., který pochází z velmi sociálně slabé rodiny, což dokazuje mimo jiné skutečnost, že ovdovělá matka neplatila vyúčtování za odběr elektrické energie, na základě čehož jim byla odpojena, byl schopen poškozeným rozhodnutím stanovenou částku zaplatit.

6.6 Dovolání

Nejvyšší soud jako soud pro mládež rozhodl dne 26. 8. 2015 v neveřejném zasedání o dovolání obviněného mladistvého C.C. proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci, soudu pro mládež, ze dne 13. 1. 2015 sp. zn. 4 Tmo 18/2014, jako odvolacího soudu v trestní věci vedené u Krajského soudu v Brně, soudu pro mládež, pod sp. zn. 2 TM 2/2014 tak, že dovolání mladistvého obviněného C.C. zamítl podle ust. § 265j TrŘ.

Mladistvý uplatnil dovolací důvod uvedený v ust. § 265b odst. 1 písm. g TrŘ („rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení“), dovolání podal řádně a včas prostřednictvím svého obhájce. Navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 TrŘ rozsudek Vrchního soudu zrušil, a aby podle § 265k odst. 2 TrŘ zrušil také další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a aby podle § 265l odst. 1 TrŘ věc přikázal Vrchnímu soudu v Olomouci k novému projednání a rozhodnutí.

Nejvyšší soud poté, co zjistil, že dovolání je přípustné (§ 265a TrŘ), že jej podala včas oprávněná osoba a splňuje náležitosti dovolání (§ 265f odst. 3) TrŘ a nejsou tedy splněny podmínky pro odmítnutí dovolání (§ 265i odst. 1 TrŘ) přezkoumal zákonnost a odůvodněnost napadených výroků rozhodnutí v rozsahu a z důvodů uvedených v dovolání, jakož i řízení napadenému rozhodnutí předcházející a shledal, že dovolání mladistvého C.C. není důvodné.

Nejvyšší soud navíc označil jednání mladistvého C.C. za provinění vraždy podle § 140 odst. 2 TrZ, které v úmyslu přímém podle ust. § 15 odst. 1 písm. a) TrZ spáchal společně s osobou trestně neodpovědnou, a proto jej nelze označit za spolupachatelství, ale za spáchání činu jedním pachatelem ve smyslu § 22 odst. 1 TrZ, byť míra jeho účasti byla výrazně menší, než dítěte mladšího patnácti let B.B.

Vzhledem k tomu, že výše uvedený závěr nebyl pro dovolatele příznivější, nemohlo být dovolání úspěšné a shledáno důvodným. Nejvyšší soud proto dovolání mladistvého zamítl v neveřejném zasedání, konaném za podmínek uvedených v ust. § 265r odst. 1 písm. c) TrŘ.

Ze stránek Nejvyššího soudu lze v současné době zjistit, že ve věci byla 15. 12. 2015 podána ústavní stížnost. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud již mnohokrát ve svých nálezech překvapil tím, že k určitému případu zaujal jiný názor, než obecné soudy, nezbývá nám než čekat, zda tomu tak bude i v tomto případě.

Závěr

Na tomto místě se pokusím shrnout své poznatky získané prostudováním právní úpravy, zhodnotit v současné době účinnou právní úpravu a v případě zjištěných nedostatků de lege ferenda navrhnout, na které body právní úpravy by měla být zaměřena pozornost zákonodárce v následujícím období. Z pohledu de lege lata hodnotím úpravu řízení ve věcech mladistvých obsaženou v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže jako jednoznačný přínos. Jednotlivá ustanovení zákona vztahující se na řízení ve věcech mladistvých jsou logicky strukturovaná a speciální právní úprava poskytuje orgánům činným podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže poměrně širokou paletu speciálních ustanovení, která doplňují trestní řád, který je k zákonu o soudnictví ve věcech mládeže v poměru subsidiarity. Domnívám se, že právní úprava je dostatečně přehledná, z čehož usuzuji, že by orgánům činným podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže neměla činit aplikační problémy. Z kapitoly 6 je patrné, že orgánům činným podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže nečiní problém postupovat v souladu se zákonem a respektovat speciální právní úpravu, která se vztahuje na řízení ve věcech mladistvých.

Právní úprava reflektuje požadavky uvedené v mezinárodních smlouvách a dokumentech mezinárodních organizací, o kterých se stručně zmiňuji v kapitole 2. Za jediný „nedostatek“ by mohlo být považováno, že náš zákon o soudnictví ve věcech mládeže nereflektuje kategorii tzv. „mladistvých dospělých“ tedy osob mezi 18 – 20 let. Ačkoliv v legislativním procesu byly snahy tuto kategorii v právní úpravě zakotvit, nakonec nebyla přijata. I postupné novelizace zákona o soudnictví ve věcech mládeže směřují ochranu stále více na osoby mezi 15-18 rokem, což není podle mého názoru špatný krok, ale zajisté je to opak oproti požadavkům mezinárodních dokumentů. Je však důležité mít na paměti, že trestní právo by mělo být prostředkem ultima ratio a mělo by se zaměřovat na ta jednání, kde nelze dosáhnout nápravy jinak. Ačkoli víme, že dodržovat hmotněprávní zásadu subsidiarity trestní represe a procesněprávní zásadu oportunité činí orgánům činným v trestním řízení v praxi v některých případech problém, v případě, že by již na tomto místě byla aplikace právní úpravy v pořádku, nedocházelo by k jisté hypertrofii trestního práva a trestní právo by pak mohlo být opravdu označeno za prostředek ultima ratio, který se zaměřuje pouze na nejzávažnější odchylky od běžné normy, nebylo by třeba ani uvažovat o tom, zda má být zakotvena kategorie mladistvých dospělých a také by nemusela být v řízení ve věcech mladistvých obsažena tak rozsáhlá paleta opatření, které orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže mohou mladistvým uložit.

V kapitole páté uvádím analýzu statistických údajů, které jsem řadila do několika tabulek. Z nich je evidentní, že nejčastěji využívaným odklonem je jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudy podmíněné zastavení trestního stíhání. To svědčí nejen o tom, že se jedná o dobře

nastavenou právní úpravu, která orgány činné v trestním řízení motivuje k tomu, aby byla v praxi využívána, ale také o tom, že se její využívání z dlouhodobého hlediska osvědčilo. Co se narovnání týče, to bohužel není uplatňováno prakticky vůbec. Důvodem jsou podle mého nejen v řízení ve věcech mladistvých, ale i ve standardním trestním řízení, poměrně přísné podmínky narovnání, které mohou činit v praxi problém splnit a také skutečnost, že u podmíněného zastavení trestního stíhání mají orgány činné v trestním řízení stále možnost, jak obviněného v případě nevhodného chování „usměrnit“. Ačkoliv je tedy narovnání využíváno velmi zřídka, domnívám se, že právní úprava je v pořádku a jediné, co by v určitých případech mohlo být důvodem, proč je využíváno nedostatečně, by mohla být nejistota orgánů činných v trestním řízení, zda toto konečné vyřízení věci bude dostačujícím prostředkem nápravy.

Ze statistických údajů vyplynulo, že velmi málo případů je vyřízeno i odstoupením od trestního stíhání. Toto ustanovení sice posiluje zásadu oportunity, ale pokud by specializovaní státní zástupci skutečně měli za to, že chybí veřejný zájem, trestní stíhání není účelné a potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páčání dalších provinění, mohli by na základě ust. § 172 ods. 2 písm. c) trestního řádu trestní stíhání zastavit bez dalšího a v případě, že tento názor nemají, tak nevyužijí ani odstoupení od trestního stíhání. Pokud budeme na trestní právo pohlížet jako na prostředek ultima ratio, není odstoupení od trestního stíhání v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže vůbec potřebné. Protože tomu tak v praxi není, de lege ferenda bych navrhovala kromě změny přístupu orgánů činných podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, který má evidentně stále rozsáhlé represivní prvky také změnu ust. § 70 ZSM a to sice tak, že by byla stanovena zkušební doba, ve které by mohlo být dozíráno nad tím, zda mladistvý vede řádný život a zda plní podmínky výchovného opatření, které může být uloženo společně s odstoupením, tedy změnu tohoto ustanovení na jakési podmíněné odstoupení od trestního stíhání.

Také jsem se věnovala srovnání statistik využívání odklonů v přípravném řízení a v řízení před soudy pro mládež. Na základě teoretického rámce, který jsem si k této problematice nastudovala,¹⁵³ jsem očekávala, že přípravné řízení bude fungovat jako jakési „síta“ ve kterém se zachytí většina případů, které jsou vhodné k vyřízení některým z odklonů, a do fáze řízení před soudem pro mládež se dostane jen zbytkové množství případů, které budou způsobilé k vyřízení některým z odklonů. V posledních třech letech byl poměr mezi přípravných řízením a řízením před soudem pro mládež zhruba 6:4, v roce 2012 byla dokonce nadpoloviční většina případů, na které byl aplikován některý z odklonů, takto vyřízena až v řízení před soudem pro mládež. Tato

¹⁵³srov. např.: ŽATECKÁ, E. HRUŠÁKOVÁ, M. Odklony v řízení ve věcech mladistvých. In: Dny práva 2012 – sborník příspěvků. Brno: Masarykova univerzita, 2013.

situace na mě působí dojmem, že státní zástupci se aplikace odklonů bojí, když nakonec v řízení před soudem pro mládež věc může být odklonem vyřízena, což může pramenit i z toho, že se přece jen jedná o velkou zodpovědnost, kterou musí nést státní zástupci v přípravném řízení na svých bedrech.

Odklony celkově jsou využívány poměrně sporadicky a v případě určitých vzdělávacích akcí orgánů činných podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže by mohlo být možné změnit přístup těchto orgánů a docílit jejich vyššího zapojení mezi způsoby sankcionování mladistvých. Nejedná se však o jednoduchou situaci, jejíž změny by se dalo docílit novelou zákona, ale spíše změnou přístupu těchto orgánů a změnou jejich vnímání trestního práva.

V kapitole šesté, ve které jsem se zabývala analýzou reálného případu, jsem dospěla k názoru, že v praxi, na rozdíl od teorie, nečiní problém mladistvého pachatele odsoudit ani v případě pochybností, ačkoliv podle zásady *in dubio pro reo* by tomu mělo být naopak. Jednalo se o složitý případ a nerada bych, aby mé názory vyzněly tak, že má mladistvý nadále pokračovat ve svém jistě narušeném způsobu života. Jsem si vědoma toho, že byl zmařen lidský život, ale obávám se, že postup orgánů činných podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže ve svém konečném důsledku bude mít na život mladistvého odsouzeného velmi negativní efekt a rozhodně ho do budoucna nebude motivovat ke správnému způsobu života, ačkoliv právě toto spatřuji jako klíčový cíl zákona o soudnictví ve věcech mládeže jako celku. Co se adhezního řízení týče, domnívám se, že v tomto případě nemělo být vůbec rozhodnuto a poškození měli být odkázáni do občanského soudního řízení. Nepovažuji to za nedostatek právní úpravy, ale za selhání úsudku soudů pro mládež, které vůbec nezohlednily účast dítěte mladšího patnácti let, ale pouze slepě aplikovaly zákon, aby vyhověly všem jeho požadavkům, ač to ve finále přineslo naprosto opačný efekt. Abych ovšem orgánům činným podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže zbytečně nekřivdila, musím zmínit, že jejich postup byl v souladu se zásadami, na kterých je zákon o soudnictví ve věcech mládeže vystavěn i se subsidiárně využívanými zásadami uvedenými v trestním řádu. Ačkoliv se jednalo o složitý případ, řízení proběhlo rychle, orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže měly ve všech fázích řízení zákonem vyžadovanou specializaci a při realizaci procesních úkonů postupovaly podle zákona.

Celkově hodnotím právní úpravu řízení ve věcech mládeže za zdařilou, jediné návrhy *de lege ferenda* mám k úpravě odstoupení od trestního stíhání. Co považuji za nejdůležitější je to, aby si orgány činné v trestním řízení stále zvyšovaly své vzdělání v této oblasti a aby nedocházelo k nadužívání trestního práva, protože pro jeho správnou aplikaci je vždy třeba si nejprve uvědomit, na co má v obecné rovině trestní právo dopadat. Tímto by se mohlo vyřešit nízké využívání odklonů v přípravném řízení i celkové nízké zapojení odklonů v řízení ve věcech

mladistvých a samozřejmě situace, kdy se trestní stíhání vede pro činy, pro které by stačilo uplatnit odpovědnost podle jiných právních předpisů.

Seznam použitých zdrojů

- Monografie

FENYK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 928 s.

CHMELÍK, J. et al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 509 s.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. 967 s.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013. 864 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014. 1248 s.

JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Linde, 2004. 144 s.

JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011. 416 s.

KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 961 s.

STRŽÍŽ, I. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl - Trestní řád*. 1. vydání. Praha: Linde, 2010. 1198 s.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1040 s.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1053 s.

ŠČERBA, F. COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. 320 s.

ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. 464 s.

- Komentáře

GRIVNA, T. a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 536 s.

ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 988 s.

ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 312 s.

- Články

CÍSAŘOVÁ, D. Několik poznámek k zákonu č. 218/2003 Sb. (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). *Bulletin advokacie*, 2004, č. 6, s. 35 - 38.

DAVID, V. Zásada komplementarity neoslabuje státní suverenitu. *Trestněprávní revue*, 2005, č. 6, s. 141.

- DIBLÍKOVÁ, S. Zákon č. 218/2003 Sb., i soudnictví ve věcech mládeže, v praxi. *Trestněprávní revue*, 2013, č. 9, s. 213.
- HERCZEG, J. Zásada veřejnosti a přístup médií na jednání soudu. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 1, s. 1.
- HRUŠÁKOVÁ, M. Ochrana soukromí mladistvých a dětí v řízení dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a publikace obrazových snímků. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 6, s. 170 - 173.
- HRUŠÁKOVÁ, M. Ochrana soukromí mladistvých a veřejnost řízení dle zákona o soudnictví ve věcech mládež. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 1, s. 33.
- HRUŠÁKOVÁ, M. JIŘÍČEK, P. Možnosti a meze obhajoby v trestních věcech mladistvých se zaměřením na jejich procesní způsobilost. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 3, s. 70 - 71.
- HULMÁKOVÁ, J. Delikventní mládež ve významných mezinárodních dokumentech. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 12, s. 365.
- JELÍNEK, J. Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu). *Bulletin advokacie*, 2003, č. 11-12, s. 34 - 50.
- JELÍNEK, J. PELC, V. zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 11, s. 19 – 23.
- KRATOCHVÍL, V. Od nepřímého pachatelství k přímému (skrže quasispolupachatelství sui generis), anebo beztrestnost? *Státní zastupitelství*, 2016, č. 1, str. 19.
- NEUBACHER, F. Legitimace a význam stálého Mezinárodního trestního soudu – trestněprávní, kriminologické a kriminálně-politické úvahy. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 6, s. 171.
- PROVAZNÍK, J. Odklony v českém trestním řízení – úvahy před možnou rekodifikací. *Trestněprávní revue*, 2016, č. 4, s. 79.
- SOTOLÁŘ, A. K možnosti přenechání postižení mladistvého provinilce zákonným zástupcům, škole a výchovnému zařízení. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 11, s. 333 - 335.
- SOTOLÁŘ, A. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 6, s. 169.
- SOTOLÁŘ, A. VÁLKOVÁ, H. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2005, č. 2, s. 29 - 34.
- ŠÁMAL, P. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 2, s. 33.
- ŠÁMALOVÁ, M. Místní příslušnost v trestních věcech mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2010, č. 11, s. 346.
- ŠČERBA, F. K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 5, s. 22.

TOMÁŠEK, M. Existuje „evropské trestní právo“?. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 5, s. 143.

VANTUCH, P. K právu obviněného vzdát se obhájce z pohledu nutné obhajoby. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 11, s. 19 - 24.

VÁLKOVÁ, H. Ochrana soukromí a osobnosti mladistvého ve světle poslední novely zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Právní rozhledy*, 2006, č. 14, s. 2.

VICHEREK, R. Bezplatná obhajoba – okamžik vzniku nároku. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 10, s. 225.

- Zákony

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

- Judikatura

Nález Ústavního soudu II. ÚS 133/04 ze dne 23. 9. 2004 (získáno 6. 6. 2016 z <http://www.beck-online.cz>).

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 28/04 ze dne 8. 11. 2015 (získáno 6. 6. 2016 z <http://www.beck-online.cz>).

Nález Ústavního soudu I. ÚS 3741/11 ze dne 28. 6. 2014 (získáno 6. 6. 2016 z <http://www.beck-online.cz>).

Nález Ústavního soudu II. ÚS 321/04 ze dne 24. 2. 2005 (získáno 6. 6. 2016 z <http://www.beck-online.cz>).

Nález Ústavního soudu III. ÚS 566/03 ze dne 1. 4. 2004 (získáno 6. 6. 2016 z <http://www.beck-online.cz>).

Nález Ústavního soudu II. ÚS 663/05 ze dne 16. 3. 2006 (získáno 6. 6. 2016 z <http://www.beck-online.cz>).

Usnesení ústavního soudu III: ÚS 1816/13 ze dne 11. 7. 2013 (získáno 6. 6. 2016 z <http://www.beck-online.cz>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 583/2009 ze dne 18. 6. 2009 (získáno 6. 1. 2015 z <http://www.nsoud.cz/>)

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 1557/2006 ze dne 10. 1. 2007 (získáno 3. 2. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 1069/2006 ze dne 27. 9. 2006 (získáno 3. 2. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 11/2007 ze dne 14. 2. 2007 (získáno 3. 2. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 327/2008 ze dne 27. 3. 2008 (získáno 16. 2. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 28/2010 ze dne 2. 6. 2010 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 41/2010 ze dne 12. 8. 2010 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 61/2009 ze dne 25. 11. 2009 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 21/2012 ze dne 31. 5. 2012 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 51/2008 ze dne 15. 10. 2008 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 33/2007 ze dne 30. 5. 2007 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 69/2004 ze dne 5. 1. 2005 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 15/2009 ze dne 8. 4. 2009 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 67/2010 ze dne 16. 11. 2010 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tvo 23/2010 ze dne 25. 8. 2010 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tvo 28/2004 ze dne 20. 6. 2004 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 1 Tvn 121/94 ze dne 13. 7. 1994 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tvo 42/2004 ze dne 2. 9. 2004 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

Usnesení Nejvyššího soudu 5 Tdo 347/2004 ze dne 13. 4. 2004 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 921/2007 ze dne 12. 9. 2007 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 60/2004 ze dne 24. 11. 2004 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Td 33/2005 ze dne 21. 7. 2005 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 49/2007 ze dne 25. 1. 2007 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz>).

Usnesení Nejvyššího soudu 11 Tdo 1041/2009 ze dne 22. 2. 2010 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz>).

Rozsudek Nejvyššího soudu 11 Tz 17/2011 ze dne 29. 3. 2011 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz>).

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 583/2009 ze dne 18. 6. 2009 (získáno 3. 6. 2016 z <http://www.nsoud.cz>).

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci 4 Tmo 30/2005 ze dne 22. 11. 2005 (získáno 6. 6. 2016 z <http://www.beck-online.cz>).

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 7 To 99/2004 ze dne 20. 8. 2004 (získáno 6. 6. 2016 z <http://www.beck-online.cz>).

- Spisy

Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje, služba kriminální policie a vyšetřování, Odbor obecné kriminality – 1. oddělení. Trestní spis. Sp. zn. KRPB-195623/TČ – 2013 – 060071 – ŠČU.

Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje, služba kriminální policie a vyšetřování, Odbor obecné kriminality – 1. oddělení. Trestní spis. Sp. zn. KRPB-222936/TČ-2013-060071.

- Ostatní

Důvodová zpráva k návrhu zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Sněmovní tisk 210/0, období 2002-2006. PSP ČR. Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, část druhá – změna zákona o soudnictví ve věcech mládeže, bod 1 (získáno 6. 6. 2016 z <http://www.beck-online.cz>).

Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, část pátá, bod 1 (získáno 6. 6. 2016 z <http://www.beck-online.cz>).

ŽATECKÁ, E. HRUŠÁKOVÁ, M. Odklony v řízení ve věcech mladistvých. In: Dny práva 2012 – sborník příspěvků. Brno: Masarykova univerzita, 2013.

Internetové stránky: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>

Internetové stránky: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>

Internetové stránky: <http://cslav.justice.cz/InfoData/vykazy-soudu-a-statnich-zastupitelstvi.html>

Internetové str.: [http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/\\$\\$\\$SearchForm?OpenForm](http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/$$$SearchForm?OpenForm)

Abstrakt

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže je účinný od 1. 1. 2004 a vztahuje se na protiprávní činy, kterých se dopustily osoby mladší osmnácti let. Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, kterých se dopustily osoby mladší patnácti let a mladiství, opatření jim za takové činy ukládaná, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Cílem projednávání protiprávních činů mladistvých a užití opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže je snaha odradit mládež od páčání takových činů, poskytnout pomoc mladistvému při hledání společenského uplatnění a odčinění vzniklé újmy a zároveň předcházet a zamezovat páčání těchto činů. Koncepce trestní odpovědnosti mladistvých je relativní, to znamená, že mladiství by měli být za své jednání trestně odpovědní v závislosti na dosaženém stupni mravního a rozumového vývoje, a nikoli pouhým dovršením určitého věku. Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění. Opatření ukládaná mladistvým se dělí na výchovná, ochranná a trestní. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je založen na spolupráci policie, soudů pro mládež, státních zástupců a Probační a mediační služby. Od osob, které pracují s mladistvými delikventy, je vyžadován speciální trénink.

Diplomová práce s názvem Řízení ve věcech mladistvých se věnuje tomuto řízení z pohledu trestního práva a je zaměřena na současný právní stav a jeho užívání na území České republiky. V práci je objasněn smysl právní úpravy, základní pojmy, se kterými zákon pracuje, jsou v ní vysvětleny základní zásady a specifika jednotlivých fází řízení. V práci je zhodnocena právní úprava trestního řízení mladistvých jak *de lege lata*, tak *de lege ferenda*. V závěru práce jsou navrženy drobné změny právní úpravy, které by mohly být přínosné pro trestní řízení ve věcech mladistvých.

Klíčová slova

Trestní právo, trestní řízení, řízení ve věcech mladistvých, mládež, mladistvý, zákon o soudnictví ve věcech mládeže, trestný čin, provinění, čin jinak trestný, opatření, soud pro mládež, restorativní justice, nutná obhajoba, obhájce, ochrana soukromí.

Abstract

Act. No. 218/2003 Coll., on Liability of Juveniles for Illegal Acts and on Juvenile Justice and Amending Certain Acts (The Act on Juvenile Justice) came to force on 1 January 2004. It is dedicated to unlawful acts committed by perpetrators under 18. This Act regulates the conditions of responsibility for illegal activities stated in the Criminal Code, which were committed by a person under the age of fifteen and juveniles, measures for such activities entailed therein, the procedure, ruling and prosecution by the juvenile court. The aim of Act on Juvenile Justice is to create appropriate conditions for the correction of delinquent juveniles. Its purpose is not to punish the youth primarily, but to change their behavior and prevent them from committing repeated offences. The Act aims to ensure that youth delinquents refrain from committing other illegal acts, and find their place in the society, corresponding with their abilities. Criminal responsibility of juveniles is relative, it means that juveniles should be criminally accountable in connection with attaining a degree of moral and rational development, and not only by reaching a certain age. A criminal act committed by a juvenile is called an offence. Measures which can be imposed on the juveniles are divided into educational, protective and criminal. The Act on Juvenile Justice is based on the cooperation of the police, juvenile courts, prosecutors and the Probation and Mediation Service. It demands professional training of the officials which deal with the youth delinquents.

The diploma thesis titled Proceedings in Juvenile Cases is dedicated to the proceedings from the perspective of criminal law and deals with current legislation and its use in the Czech Republic. In this thesis there are explained meaning of legislation, basic principles, basic concepts with which Act works and specifics of proceeding. In this thesis current legislation (*de lege lata*) is evaluated and it also suggestions *de lege ferenda* are mentioned. In the end there are suggested minor changes of legislation which could be beneficial for criminal proceedings in juvenile cases.

Key words

Criminal Law, Criminal Proceedings, Proceedings in Juvenile Cases, Youth, Juvenile, The Act on Juvenile Justice, Crime, Offense, An Otherwise Criminal Act, Measures, The Juvenile Court, Restorative Justice, Necessary Defense, Counsel for the Defense, Privacy Protection.